

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านสระธรรมจันทร์ หมู่ที่ ๘
ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

นายพงศ์สุพัฒน์ เลือกระสังข์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา ๒๕๔๔

นายพงศ์สุพัฒน์ เสือกระสังข์ : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ชาญ ฦ ถ้ำปาง, 190 หน้า

บทคัดย่อ

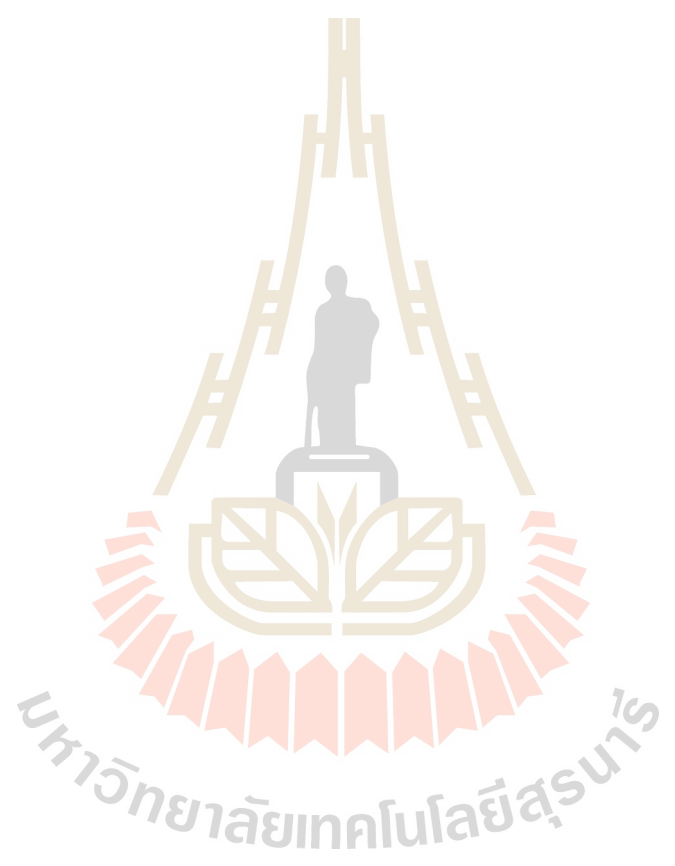
สารนิพนธ์ฉบับนี้ มีเนื้อหาเป็นรายงานการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมาย 5 ข้อ ของการดำเนินงานบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ปัจจัยบวกและปัจจัยลบที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมาย กระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ และตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน บ้านสรรธรรมชนันท์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ระยะเวลาระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2545 โดยวิธีการศึกษาเอกสารข้อมูลที่มีการรวบรวมไว้ จากการจัดเวทีชาวบ้าน การสังเกต และการสัมภาษณ์ชาวบ้านสรรธรรมชนันท์ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ผลการประเมินโครงการ กองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์ บรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยกองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์ เกิดจากความร่วมมือของชาวบ้านในหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการบริหารกองทุนกับคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกในหมู่บ้านเป็นอย่างดี การมีระบบการบริหารกองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์ มีการจัดโครงสร้างของระบบองค์กรอย่างชัดเจน และยังมีที่ตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุน และการแบ่งหน้าที่การทำงานของคณะกรรมการอย่างลงตัว มีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง ทางกองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์ ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกในหมู่บ้าน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่สมบูรณ์มากพอที่จะพึ่งตนเองได้ทั้งหมด ยังต้องอาศัยความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากชุมชนภายนอกอยู่บ้าง การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคม สมาชิกในหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์ มีการรวมตัวเป็นกลุ่มในการประกอบอาชีพค้าขาย เกษตรกร กลุ่มเลี้ยงไก่บ้านไก่ชน และอาจจะมีการรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์ในหมู่บ้าน มีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น สมาชิกในหมู่บ้าน มีความร่วมมือร่วมใจ มีความซื่อสัตย์ มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยการศึกษาจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา

สาขาเทคโนโลยีการจัดการ
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนักศึกษา... *สมศักดิ์ อึ้งอ้น* ... *วิชาที่: คณิต*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา... *3*
ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ชาญ ณ ลำปาง)

กรรมการสอบ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ชาญ ณ ลำปาง)

(อาจารย์ วิทวัช โมพี)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

(รองศาสตราจารย์ ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่ ๒๖ เดือน ๙ พ.ศ. ๒๕๖๕

กิตติกรรมประกาศ

สรนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากความร่วมมือและความกรุณาจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคลและกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย ทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข
- รองศาสตราจารย์ ดร. องค์การ อินทร์มพรรษ์
- อาจารย์ ดร. พัฒนา กิติอาษา ผู้สอนชุดวิชาการวิจัยชุมชน
- อาจารย์สุรียา สมุทคุปดี ผู้สอนชุดวิชาการวิจัยชุมชน
- รองศาสตราจารย์ ดร. คณิต ไช่มุกด์ ผู้สอนชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา
- รองศาสตราจารย์ ดร. ไท ทิพย์สุวรรณกุล ผู้สอนชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา
- รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ชาญ ณ กำปอง อาจารย์ที่ปรึกษา
- นางสาวจันทร์เพ็ญ ประคำแหง ผู้ช่วยอาจารย์ที่ปรึกษา
- นางปาริชาติ สุรบถนิตวงศ์ พัฒนาการตำบลงอหอ
- นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ที่ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณคุณปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ น้อง ในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่างๆ

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

(นายพงศ์สุพัฒน์ เสือกระสังข์)

บัณฑิตกองทุน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

กันยายน 2545

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภูมิ.....	ซ
บทที่ 1 บทนำ	
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	2
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	3
4. วิธีการดำเนินการ.....	5
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ.....	6
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	
1. ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	8
2. แบบติดตามแบบคำขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	14
3. การพิจารณาเงินกู้.....	15
4. หลักการประเมินโครงการ รูปแบบชีพชีพโมเดล.....	17
5. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	19
6. เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	20
บทที่ 3 วิธีดำเนินการประเมินโครงการ	
1. วิธีการประเมินโครงการ.....	25
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	29
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	32
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	36
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	42

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการติดตามประเมินโครงการ	
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	45
2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม.....	65
3. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	69
บทที่ 5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	
1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	72
2. วิธีดำเนินการ.....	72
3. ผลการดำเนินการ.....	73
4. สรุปและอภิปรายผล.....	73
5. ข้อเสนอแนะ.....	76
บรรณานุกรม.....	77
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี.....	78
ภาคผนวก ข. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	86
ภาคผนวก ค. ข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านสละธรรมชั้น.....	105
ภาคผนวก ง. แบบรายงาน บร. 1 – บร. 12.....	112
ภาคผนวก จ. กทบ.1 และ กทบ.2.....	167
ภาคผนวก ฉ. แผนภาพต่างๆ ของหมู่บ้านสละธรรมชั้น.....	180
ภาคผนวก ช. ภาพกิจกรรมในการประเมินโครงการ.....	187
ประวัติผู้เขียน.....	190

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. องค์ประกอบการประเมิน (กรณีศึกษา)	26
2. กลุ่มประชากรในหมู่บ้าน	30
3. ตาราง Krejcie และ Morgan สำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง	31
4. แจกแจงความถี่เกี่ยวกับสมาชิกในชุมชนที่มีความสามัคคี	43
5. ร้อยละเกี่ยวกับสมาชิกในชุมชนที่มีความสามัคคี	43
6. เส้นความยากจนสัดส่วนและจำนวนคนจน	46
7. จำนวนคนจนมาก จนน้อย และเกือบจน	47
8. สัดส่วนคนจนจำแนกตามภูมิภาค	47
9. จำนวนคนจน จำแนกตามอาชีพ พ.ศ. 2537 – พ.ศ. 2541	48
10. การกระจายร้อยละของจำนวนหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมและภาค พ.ศ. 2542	56
11. จำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามลักษณะของประชากร	61
12. จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำ จำแนกตามแหล่งน้ำ	62
13. แสดงจำนวนเครื่องใช้อำนวยความสะดวกของประชาชนในหมู่บ้าน	64

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. ความคิดพื้นฐานการประเมินของ Stuffle beam	3
2. รูปแบบการประเมินของ เคอร์ค แพตทริก.....	5
3. แผนภูมิ เกนท์ แสดงการทำกิจกรรมในหมู่บ้าน.....	7
4. ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	18
5. เครื่อง่ายและพหุภาคี ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านฯ สู่ความสำเร็จ.....	22
6. การบูรณาการกองทุนเพื่อพัฒนาชุมชนระดับหมู่บ้าน.....	22
7. แสดงการจัดกองทุนสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลคลองเปื้ะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา.....	24

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้นนั้น เป็นนโยบายเร่งด่วนของทางรัฐบาล ซึ่งนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน คือ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม โดยมีสาระสำคัญประการหนึ่งว่า “การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการหลัก และเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาล ที่จะให้เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ให้ได้ผลชัดเจนและรวดเร็ว ด้วยความมั่นใจว่าจะช่วยลดความยากจนและนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน โดยรัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนทางสังคม เป็นการสร้าง และกระจายโอกาส แก่ชีวิตของประชาชน” (หนังสือพิมพ์มติชน, 4 มกราคม 2545:18)

โครงการนี้ เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากประเทศไทยประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้ประชาชน และ คนทำงานทุกระดับ ถูกเลิกจ้าง กิจการ โรงงาน บริษัท ลดอัตรากำลังคนลง จึงทำให้คนจำนวนหนึ่งไม่มีงานทำ จึงเกิดปัญหาการว่างงานขึ้น และไม่มีแหล่งเงินทุน เพื่อที่จะนำไปประกอบอาชีพ

ดังนั้น โครงการการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้น เป็นนโยบายที่ดี ที่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเมือง และชุมชนท้องถิ่น ได้มีบทบาทในการบริหารจัดการงบประมาณ ติดตามตรวจสอบกันเอง ภายใต้การช่วยเหลือดูแล ให้ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพของกองทุนให้ดียิ่งขึ้น ได้แก่

1. ภาครัฐบาล
2. ราชการ
3. ประชาสังคม
4. องค์กรชุมชน

ซึ่งถือเป็นการกอบกู้วิกฤตชาติที่เกิดจากปัญหาของกระแสสังคมโลกโดยรวม และเป็นการเปลี่ยนวิธีคิดแบบใหม่ในการบริหารจัดการของรัฐบาลขึ้น โดยวิธีคิดจากการคิดข้างบน ทำจากข้างบน มาเป็นความคิดจากฐานล่าง ทำจากข้างล่าง ให้โอกาสคนรากหญ้าได้กอบกู้วิกฤต โดยให้กองทุนหมู่บ้านสร้างพลังทางเศรษฐกิจ เกื้อหนุนผู้ด้อยโอกาสให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น มีการกำหนดอนาคตบริหารจัดการ กำหนดคกฏระเบียบข้อบังคับในชุมชนกันเอง เพื่อสร้างศักยภาพ

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านสังคม และทางเศรษฐกิจของประเทศ ประชาชนในหมู่บ้าน และชุมชน ผู้การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน (<http://www.1,000,000baht/story/village.html>) และวัตถุประสงค์ของโครงการนี้ เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน สำหรับการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉิน อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองให้มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยภูมิปัญญาในท้องถิ่น ที่มีส่วนในการจัดการบริหารเงินกองทุนให้เกิดประโยชน์ และเสริมสร้างศักยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ตามที่ทางรัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน โดยให้ทางหมู่บ้านและชุมชนเป็นผู้กำหนดขนาดของตนเอง การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านนั้น เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ดังนั้นทางผู้ทำวิจัยได้ดำเนินการศึกษารายละเอียดขั้นตอนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านครั้งนี้

2.วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

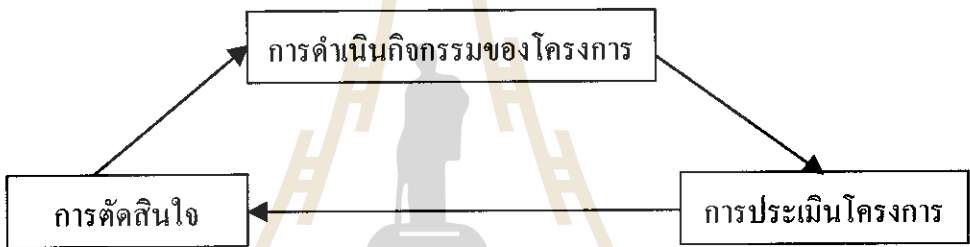
ทางผู้ทำวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน (กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้าน) ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์)
2. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ของคณะกรรมการ (กรณีศึกษา กองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชนันท์)
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้การบริหารจัดการกองทุนฯ บรรลุและไม่บรรลุเป้าหมาย
4. เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย ในการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

3. กรอบความคิดทฤษฎี

กรอบความคิดทฤษฎี หรือ ต้นแบบทางความคิดที่ผู้วิจัยใช้เพื่อวิเคราะห์การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีตัวอย่างแนวความคิด 2 แนวคิด ที่ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนฯ โดยจะยึดหลักกรอบแนวคิดของ “สตัฟเฟิลบีม” เป็นหลัก แนวคิดและรูปแบบหรือต้นแบบทางความคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “ซิฟฟ์ โมเดล” (CIPP Model) มีดังนี้

1) แนวคิดและรูปแบบการประเมินซิฟฟ์ (ชุดวิชาการประเมินเพื่อการพัฒนา, 2545: 89-91) ผู้คิดค้น คือ Stufflebeam (Stuffle's CIPP Model) สตัฟเฟิลบีม กล่าวว่า “ การประเมิน เป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ” โดยมีแนวคิดพื้นฐาน ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 ความคิดพื้นฐานการประเมินของ Stuffle beam

สตัฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนการประเมิน เป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือ ระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

และรูปแบบ ต้นแบบทางความคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “ซิฟฟ์โมเดล” (CIPP Model) มีรูปแบบการประเมินซิฟฟ์ ดังรายละเอียด ดังนี้

- การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ (บริบทของหน่วยระบบ)
- การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยี และแผนการของการดำเนินโครงการ (ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ)

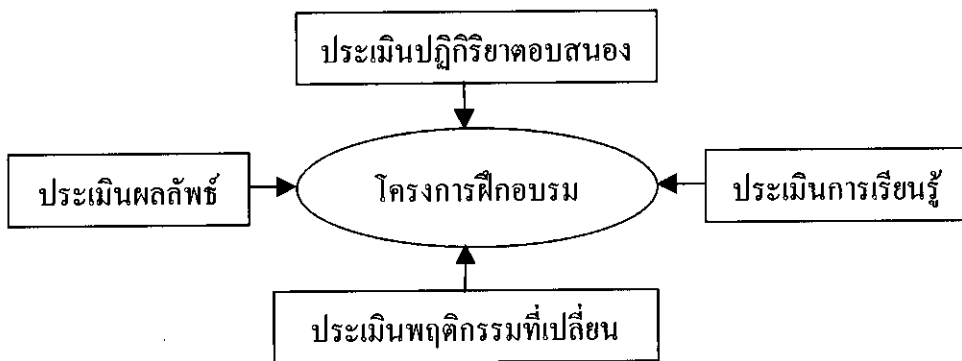
- การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ในการดำเนินการช่วงต่อไป มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน (กระบวนการของหน่วยระบบ)
- การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขยาย เลิก ขยาย ปรับเปลี่ยนโครงการ (ผลผลิตของหน่วยระบบ)

2) แนวคิดและรูปแบบการประเมินของ เคอร์ค แพตทริก (Kirk Patrick) ได้นำเสนอแนวคิดของการประเมินโครงการฝึกอบรมว่า “การฝึกอบรมเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการฝึกอบรม สมควรจะได้มีการประเมินผลการฝึกอบรม เพื่อให้ทราบว่า การจัดฝึกอบรมตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ มีประสิทธิผลเพียงใด” (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545: 91-92)

แนวทางของการประเมินโครงการการฝึกอบรม จำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) เป็นการประเมิน เพื่อตรวจสอบความรู้สึก หรือ ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการประเมิน
2. ประเมินการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ และทักษะที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการ โดยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการประเมิน
3. ประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง (Behavior Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานว่า เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลจากเพื่อนร่วมงาน หรือผู้บังคับบัญชา เป็นต้น
4. ประเมินผลลัพธ์ (Results Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่า ผลจากการฝึกอบรม ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งต่อตนเอง และต่อหน่วยงานของตนเองอย่างไร โดยใช้แบบสอบถาม หรือการสัมภาษณ์ เป็นต้น

โดย เคอร์ค แพตทริก นำเสนอความสัมพันธ์ของสิ่งที่ประเมิน ตามแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการประเมินของ เคอร์ค แพตทริก

4. วิธีการดำเนินการ

ผู้ทำวิจัยดำเนินการประเมินโครงการ กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านธรรมชนันท์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสามารถแยกรายละเอียดในวิธีการดำเนินงานได้ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ ตามทัศนะของสมาชิกในชุมชนหมู่บ้าน โดยการสัมภาษณ์กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนและประชาชน โดยสัมภาษณ์ตามแบบ บร.3 (แบบรายงานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

- 2) ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ ที่ผู้ทำวิจัยรับผิดชอบปฏิบัติงาน อาทิเช่น
- ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคล ตัวแปรคือ เพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา เป็นต้น
 - ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ตัวแปรคือ สภาพท้องถิ่น ชุมชน เป็นต้น
 - ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม ตัวแปรมี 3 ด้าน ดังนี้
 1. ข้อมูลด้านความคิด ตัวแปรคือ ความรู้ ความถนัด เป็นต้น
 2. ข้อมูลด้านอารมณ์ ตัวแปรคือ ความคิดเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น
 3. ข้อมูลด้านการกระทำ ตัวแปรคือ การแสดงออก หรือการปฏิบัติ เป็นต้น

3) ศึกษาสภาพการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ผู้ทำวิจัยปฏิบัติงาน

4) นำกรอบแนวคิดการประเมินของ “สคัฟเฟิลบีม” หรือที่เรียกว่า “รูปแบบการประเมินชีพ โมเดล” นำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ กำหนดตัวบ่งชี้ และตัวแปรที่จะทำการเก็บข้อมูล ลงในแบบ บร. ต่าง ๆ

- 5) ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ในแบบรายงานต่าง ๆ จาก บร.1-บร.12 ในพื้นที่ ที่ผู้ทำวิจัยปฏิบัติงาน ซึ่งมีรายละเอียดของการทำงานกิจกรรมต่างๆ ในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ เป็นแบบแผนภูมิแกนที่ (แผนภูมิที่ 1) ที่ผู้ทำวิจัยนำเสนอในครั้งนี้ (ชุดวิชาการประเมินเพื่อการพัฒนา,2545:150-152)
- 6) นำข้อมูลที่ได้ นำมาประมวลสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็น แล้วนำมาสรุปในบทต่อไป

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสระธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในครั้งนี้ คาดว่าผลที่จะได้รับมีดังต่อไปนี้

1. ทราบถึงกระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน (กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสระธรรมชั้น)
2. ทราบถึงกระบวนการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน ของคณะกรรมการ (กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสระธรรมชั้น)
3. ทราบปัจจัยที่ทำให้การบริหารจัดการกองทุนฯ บรรลุและไม่บรรลุเป้าหมาย
4. เข้าใจถึงทัศนคติของประชาชน ในพื้นที่เป้าหมาย ในการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

บทที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ทำวิจัยได้ศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กรณีศึกษาบ้านธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และเอกสารต่าง ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ และเอื้อประโยชน์ต่อการทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ ซึ่งผู้ทำวิจัยใช้ความรู้มาใช้ในการประมวลผลจากแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและข้อมูลอื่นๆ เพื่อแสดงว่าหลักวิชาด้านเนื้อหาสาระ และหลักวิชาด้านเทคนิควิธีการประเมิน ที่นำมาใช้ในการประเมินครั้งนี้มีความถูกต้อง และมีความสมเหตุสมผลในทางวิชาการ หลักวิชาด้านเนื้อหาสาระ และประเด็นเทคนิคการประเมินดังกล่าว มี 6 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- ตอนที่ 2 แบบติดตาม แบบคำขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- ตอนที่ 3 การพิจารณาเงินกู้
- ตอนที่ 4 หลักการประเมินโครงการ รูปแบบ ซัพพอร์ตโมเดล
- ตอนที่ 5 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- ตอนที่ 6 เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1

ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

พ.ศ. 2544

ประกอบด้วย 2 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ)

- 1) ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อว่า “กทบ.”
- 2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีวาระอยู่ในตำแหน่ง คราวละ 2 ปี และอาจจะได้รับการแต่งตั้งอีก
- 3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- ดาย
 - ลาออก
 - เป็นบุคคลล้มละลาย
 - คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
 - เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
 - ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก
- 4) การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของคณะกรรมการทั้งหมด
- 5) คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้
1. กำหนดนโยบาย
 2. กำหนดแผนการจัดการหาเงินทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 3. จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 4. กำหนดแผนงานและออกระเบียบ
 5. ออกระเบียบเกี่ยวกับการเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษา จัดหา
 6. ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและบริหารกองทุน
 7. แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน
 8. ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้
 9. เพื่อประโยชน์ในการบริหาร อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการไปช่วยปฏิบัติงาน เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้ โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการ หรือปฏิบัติงานตามปกติ
 10. รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้คณะรัฐมนตรีทราบ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
 11. การประชุมของอนุกรรมการให้นำข้อ 9 มาใช้กับการประชุม และวินิจฉัยชี้ขาด ของที่ประชุมอนุกรรมการโดยอนุโลม
 12. ให้คณะกรรมการที่ปรึกษา และคณะอนุกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้เบี่ยงประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด

หมวดที่ 2 (สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

- 13) ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
- 14) สำนักงานมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
2. ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ
3. ศึกษารวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและของกองทุน
4. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบายและแนวทางการบริหารกองทุน
5. ดำเนินการประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อม
6. จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจง และฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน
7. พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ ในการพิจารณาแผนการบริหาร และจัดการกองทุน
8. ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการ ที่เกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน
9. ดำเนินการ หรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการ
10. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ
11. ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

1.2 นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.2.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพและเสริมรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน และวิสาหกิจขนาดเล็ก เป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการกองทุน หมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

1.2.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายดังกล่าว จะประสบความสำเร็จได้ ควรประกอบด้วยหลักสำคัญ 9 ประการ คือ

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน
3. การปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินตามแนวทางให้หมู่บ้านเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา
4. การติดตามประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน
5. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
6. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตหมู่บ้านและชุมชนด้วยภูมิปัญญาของตนเอง
7. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
8. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
9. การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาอาชีพโดยพื้นฐาน

1.2.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1. เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ประชาชน
2. ส่งเสริมท้องถิ่นชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
4. เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแต่ละชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม
5. ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.2.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

3. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544
4. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

ผู้ทำวิจัยจะใช้แนวทางนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติดังกล่าว เป็นหลักในการทำสารนิพนธ์และการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านที่รับผิดชอบอยู่ด้วย

(รายละเอียดเพิ่มเติม อยู่ในภาคผนวก ก และ ข เป็นเอกสารแนบ)

1.3 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

รัฐบาลมีนโยบายในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดการระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง โดยรัฐได้จัดสรรงบประมาณให้ทางหมู่บ้าน จำนวน 1 ล้านบาท เพื่อให้การดำเนินการจัดตั้งเงินกองทุนหมู่บ้านเกิดประโยชน์ต่อชุมชนและทุกครัวเรือนในหมู่บ้านระดับหมู่บ้าน หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จึงได้ดำเนินการร่างระเบียบว่าด้วยเงินกองทุนหมู่บ้านขึ้น เพื่อใช้เป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับ สำหรับการปฏิบัติของสมาชิกในหมู่บ้าน อันจะทำให้เงินกองทุนของหมู่บ้านมั่นคงและยั่งยืน อันจะส่งเสริมให้เศรษฐกิจของครัวเรือน หมู่บ้าน และประเทศชาติในอนาคต

ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านระดับหมู่บ้าน มีดังต่อไปนี้

1) ที่ตั้ง

ที่ตั้งของกองทุนหมู่บ้าน ณ บ้านระดับหมู่บ้าน หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2) วัตถุประสงค์

ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน บ้านระดับหมู่บ้าน หมู่ที่ 8 มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 2.1 เพื่อเสริมสร้างความรักในถิ่นเกิด
- 2.2 เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชนของเรา
- 2.3 เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน
- 2.4 ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้สามารถบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

- 2.5 เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถ และแก้ไขปัญหาตามแนว
ทางเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.6 เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชน
3. แหล่งที่มาของเงินทุน มาจาก
 - 3.1 เงินที่ได้รับการจัดสรรจากงบประมาณของรัฐบาล
 - 3.2 เงินค่าหุ้นของสมาชิกกองทุน
 - 3.3 ดอกผล หรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
 - 3.4 เงินสมทบ หรือรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา
 - 3.5 เงินค่าธรรมเนียมแรกเข้าของสมาชิก
 - 3.6 เงินฝากสัจจะ หรือเงินรับฝากอื่นๆ
 - 3.7 เงินที่สมาชิกบริจาคสนับสนุนกองทุน
4. คุณสมบัติของสมาชิก มีรายละเอียด ดังนี้
 - 4.1 ต้องเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านสหธรรมชนันท์ หมู่ที่ 8 และอยู่ประจำ
 - 4.2 ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านไม่น้อยกว่า 1 ปี
 - 4.3 มีความประพฤติดี
 - 4.4 ไม่เป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัว
 - 4.5 ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
 - 4.6 ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 20 ปี บริบูรณ์ ถึง 70 ปี
 - 4.7 ไม่เป็นผู้บกพร่องศีลธรรมอันดีงาม จนเป็นที่รังเกียจของสังคม
 - 4.8 ต้องมีหุ้นอยู่ในกองทุนไม่น้อยกว่า 1 หุ้น ๆ ละ 20 บาท
5. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก มีรายละเอียด ดังนี้
 - 5.1 ยื่นใบสมัครต่อคณะกรรมการกองทุน
 - 5.2 คณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติตามข้อ 6
 - 5.3 ต้องสมัครร่วมหุ้น ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า
 - 5.4 สมาชิกที่ขาดคุณสมบัติ ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
6. การพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก มีดังนี้
 - 6.1 ถึงแก่กรรม
 - 6.2 ลาออก
 - 6.3 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากการทำ
ผิดกฎข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

(รายละเอียดเพิ่มเติม อยู่ในภาคผนวก ค เป็นเอกสารแนบ)

ตอนที่ 2

แบบติดตาม แบบคำขอขึ้นทะเบียน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1 แบบติดตามคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อม ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน ต้องเป็นไปตามข้อที่ 41 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กล่าวว่

1. จะต้องมีครัวเรือน 3 ใน 4 ของครัวเรือนทั้งหมดที่เข้าร่วมประชุม
2. การเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นไปตามมติของที่ประชุม
3. วันที่เลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตาม ข้อ 17 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุน
2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุ 20 ปี บริบูรณ์
3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้รับโดยประมาท

6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด
7. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ
8. ไม่เป็นผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2430

9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุน ตามข้อ 20(3) และ (4)

(รายละเอียดเพิ่มเติม อยู่ในภาคผนวก จ เป็นเอกสารแนบ)

2.2 การขอขึ้นทะเบียน และประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การสร้างจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
2. เลือกสรรคนดีเป็นคณะกรรมการกองทุน
3. ความพร้อมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับ
4. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อจัดทำระเบียบ ข้อบังคับหลักเกณฑ์
5. การขอรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาล โดยมีการขอขึ้นทะเบียนกองทุนพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง และมีการเปิดบัญชีกับธนาคารเพื่อรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาลต่อไป

(รายละเอียดเพิ่มเติม อยู่ในภาคผนวก จ)

ตอนที่ 3

การพิจารณาเงินกู้

3.1 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามหมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) คณะกรรมการกองทุน มีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้ รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติ เห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้ การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่ง ต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท การอนุมัติเงินกู้ถูกเงินให้คณะกรรมการกองทุน พิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

2) ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืม ตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน ตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารทราบโดยเร็ว

3) คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะส่วนบุคคลและทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนด

4) ให้คณะกรรมการกองทุน กำหนดอัตราดอกเบี้ยกองทุนจากดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนเงินฝาก และเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอน ตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจรรยาบรรณ และสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

5) การกำหนดระยะเวลาคืนชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาด้วยความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนให้ผู้ชำระให้แล้วเสร็จสิ้นภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญา การชำระคืนเงินกู้หรือเงินทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงินไปลงทุน ไปมอบให้คณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

6) ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญา ไม่ชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย และค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ สำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้

7) ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงิน หรือเมื่อหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการกองทุน มีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนเงินได้โดยทันที ซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามวรรคสอง ห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี

กรณีผู้ทำวิจัยรับผิดชอบในเขตพื้นที่กองทุนหมู่บ้านสระธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา นั้น มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาเงินกู้ มีดังนี้

1) คุณสมบัติของสมาชิกในหมู่บ้านสระธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีครบทั้ง 7 ข้อหรือไม่ หากครบทั้ง 7 ข้อ ก็มีสิทธิในการกู้เงิน

2) คณะกรรมการพิจารณาหรือดูรายละเอียดการเขียนขอเงินกู้ว่า กู้ไปทำอะไร เหมาะสมหรือไม่กับวงเงินที่ขอกู้

3) สมาชิกที่กู้เงินหรือเข้าสมัครเป็นสมาชิก จะต้องมีความซื่อสัตย์มั่นคง มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านสระธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา อย่างน้อย 1 ปี มีอายุ 20 ปี ถึง 70 ปี ไม่มีหนี้สินจากโครงการกองทุนอื่น ไม่ติดการพนัน ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

ตอนที่ 4

หลักการประเมินโครงการ รูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล

4.1 รูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม จ้ำรัสพันธ์ และคณะ ได้สรุป “รูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดล” ในหนังสือคู่มือวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา (2545:89-91) ดังนี้

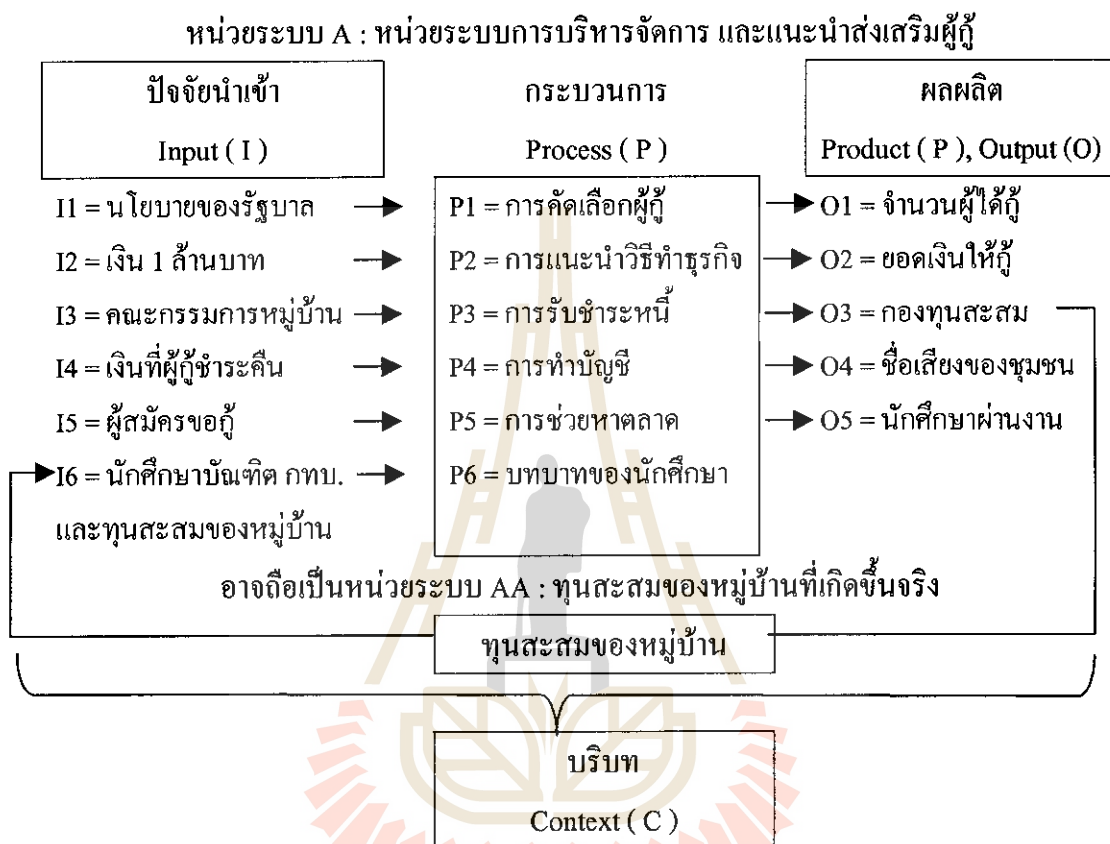
แนวคิดและรูปแบบการประเมินซิฟฟ์โมเดล ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) กล่าวว่า “ การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ”

และ สตัฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์ (CIPP Model) ซึ่งมาจากอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่ประเมิน ซึ่งดังรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา
4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ

ซึ่งแผนภาพต่อไปนี้ จะแสดงถึงองค์ประกอบภายในของกองทุนหมู่บ้าน ในรูปแบบของ “ซิฟฟ์โมเดล” ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

แผนภูมิที่ 4 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หน่วยระบบ A ได้แก่ หน่วยระบบการบริหารงานจัดการและแนะนำ ส่งเสริมผู้กู้ โดยมีหน่วยระบบสะสมทุนเป็นหน่วยระบบพ่วง คือหน่วยระบบ AA

หน่วยระบบ A มีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ Input ตามรายการต่าง ๆ ดังปรากฏในแผนภูมิ และมีผลผลิตได้แก่ตามรายการต่าง ๆ ในแผนภูมิ และ Context บริบท ของหน่วยระบบ A ที่ได้แก่สภาพทั่วไปในหมู่บ้าน และประชากรของชุมชน

ตอนที่ 5

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.1 การวิเคราะห์ (โครงการเพิ่มประสิทธิภาพ) การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน ตามที่ทางรัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชน ให้เป็นคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง มีการเกื้อกูลผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เพื่อเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม และเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน และยังเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และยังเป็นกองทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดการระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง อีกทั้งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

จากความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน ที่ได้รับจัดสรรโอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น เพื่อเป็นการบริหารจัดการกันเองของชาวบ้าน เพื่อนำเงินทุนไปพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ สร้างงานอย่างต่อเนื่องของชาวบ้าน รวมไปถึงการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนากองทุนไปสู่ความเข้มแข็งด้านสังคม และเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน เป็นภารกิจที่ต้องมีการดำเนินการ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงเห็นสมควรให้มีการสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เพื่อสร้างรายได้ เพื่อสร้างศักยภาพให้มีทักษะในการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการและการติดตามประเมินผล สิ่งหนึ่งที่เป็นดัชนีวัดผลสำเร็จของโครงการ ก็คือจำนวนเงินกองทุน 1 ล้านบาทยังคงอยู่ และมีรายงานผลความก้าวหน้านโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และรายงานผลการวิจัยของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กลไกการติดตามประเมินผล เพื่อรายงานความก้าวหน้า ผลลัพธ์ ปัญหาอุปสรรคของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และนำปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงแก้ไข และเสนอต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ผลประโยชน์ของโครงการ จะทำให้มีการใช้จ่ายเงิน นำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจ และเชื่อมโยงไปสู่ภาคธุรกิจ การค้า บริหาร และภาคประชาชน อันเป็นเศรษฐกิจฐานรากอย่างต่อเนื่องอื่น ๆ อีกมาก และทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีการบริหารจัดการกองทุนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ การติดตามประเมินผลและส่งเสริมการพัฒนา นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งเป็นการสร้างเสริมกิจกรรมของนโยบายที่มีอยู่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (การจัดการและการประเมิน โครงการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2544:1-7)

ตอนที่ 6

เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6.1 เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ (ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ทำวิจัยนำมาใช้ในการทำวิจัย และนำมาศึกษาในการแก้ไข้ปัญหาในการปฏิบัติงานในการวิจัย) มีรายละเอียดดังนี้

- 1) ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาสารนิพนธ์ Substantive Report (ศ.ดร.เจดีย์ บุรีภักดี และคณะ, 2545) กล่าวโดยสรุปดังนี้

เอกสารเล่มนี้ มีลักษณะเป็นคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการอ่านเพื่อหาความรู้เพื่อตอบข้อสอบเพียงอย่างเดียว คู่มือทำสารนิพนธ์เล่มนี้ มีความประสงค์จะช่วยผู้เรียนให้สามารถทำสารนิพนธ์ เรื่องการประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้อย่างตรงประเด็น ทั้งคำอธิบายวิธีเขียน ตัวอย่างวิธีการเขียน และโครงร่าง (Dummy) และศึกษาตัวอย่างวิธีเขียนในแต่ละตอนประกอบ ก็จะสามารเขียนสารนิพนธ์สำเร็จได้อย่างมีคุณภาพ

- 2) ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน Community Research Study (ศ.ดร.เจดีย์ บุรีภักดี และคณะ, 2545) กล่าวโดยสรุปดังนี้

เอกสารเล่มนี้ เขียนขึ้นตามกรอบข้อกำหนดของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ เพื่อต้องการศึกษารายละเอียด การประเมินและส่งเสริมการดำเนินงานกองทุนในหมู่บ้าน หรือชุมชนให้มีความยั่งยืน โดยให้มีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับกองทุน เช่น การพัฒนา “วิสาหกิจชุมชน” แบบเครือข่ายที่มีกองทุนหมู่บ้านเป็นหน่วยสนับสนุน และประสานงาน ตลอดจนการสร้างกระบวนการทำงาน แบบมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

เอกสารชูดวิชา “ การวิจัยชุมชน” เล่มนี้ จะช่วยให้นักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ระหว่าง ทฤษฎี และปฏิบัติการในชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

- 3) ชูดวิชาการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชูดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา **Evaluation for Development** (ผศ. ดร.อุดม จำรัสพันธุ์ และคณะ, 2545) กล่าวโดยสรุปดังนี้

เอกสารชูดวิชา “ การประเมินเพื่อพัฒนา” เล่มนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา หาความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากการศึกษาจากการเรียนรู้ในระบบปกติแล้ว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการออกไปศึกษาและเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในชุมชนท้องถิ่นต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชูดวิชานี้จะช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถในการประเมิน การวางแผนการประเมิน การออกแบบการประเมินในงานให้ดียิ่งขึ้น

- 4) “ การเรียนรู้ในชุมชน” (ประเวศ วะสี, 2536) กล่าวว่่า

การเกิดการเรียนรู้ของชุมชน ต้องเป็นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ จากการทำร่วมกัน (Interactive Learning through action) หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า การเรียนรู้โดยการลงมือทำจริง (Learning by doing) ซึ่งการเรียนรู้เช่นนี้ จะก่อให้เกิดปัญญาที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับการเอาชนะความยากในการพัฒนาสังคมได้ กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถช่วยยกระดับสติปัญญาของประชาชนได้ เป็นการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมต่างๆ

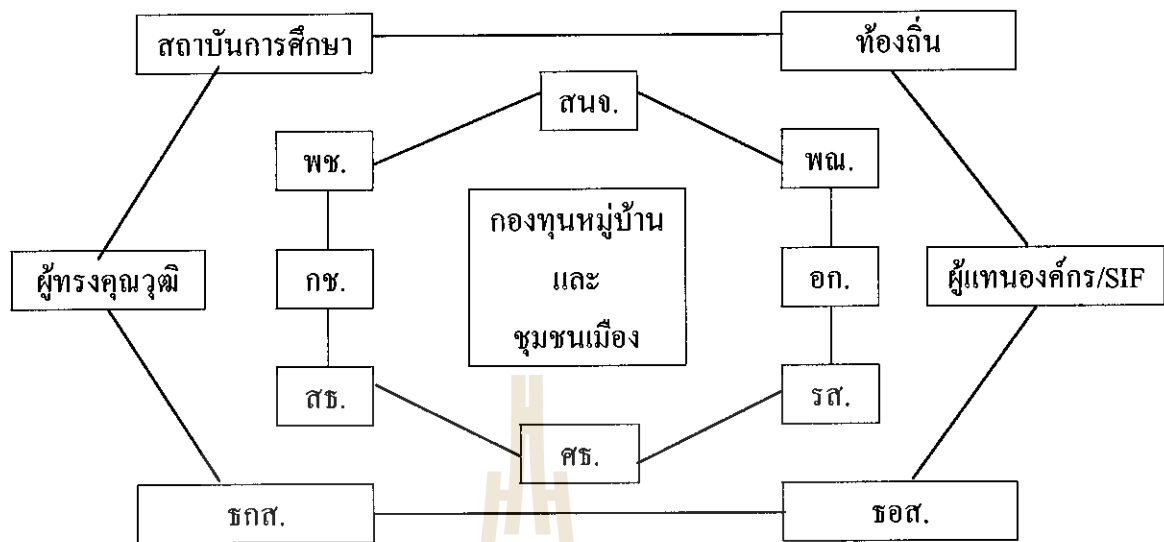
- 5) “ การพัฒนาคนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน” (สีลาภรณ์ นาคทรพร,2539:255) ได้สรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่

- การศึกษาดูงาน เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ อันนำมาซึ่งการสร้างภูมิปัญญา
- เวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ อันเป็นเครื่องมือในการ “ระดมสมอง” ของชาวบ้าน ในการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน และในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมจากกันและกัน ทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชน อาจจัดได้หลายลักษณะ เช่น เวทีเพื่อสรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงาน เวทีเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและข้อมูลใหม่ เวทีเพื่อเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นต้น

- 6) การพัฒนากองทุนชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมสู่ความยั่งยืน

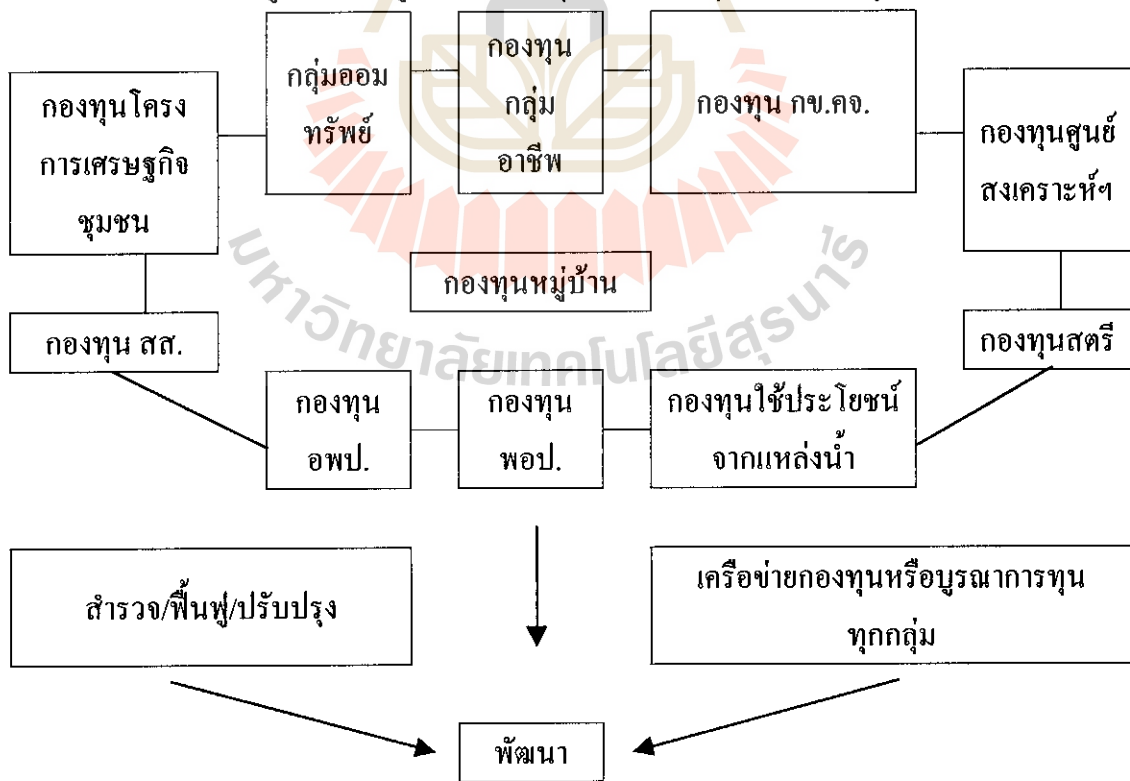
โดยมีนักวิชาการ นักพัฒนา นักธุรกิจ ข้าราชการ ตลอดจนผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชนบท ต่างเสนอแนวคิดและแนวทางในการพัฒนาชุมชนและสังคม ในสาระและรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะบทเรียนของชาวบ้านหรือชุมชนที่อยู่รอดด้วยเศรษฐกิจการผลิตแบบพึ่งตนเอง การรวมกลุ่มเพื่อสร้างศักยภาพของชุมชน การสร้างกองทุนในรูปแบบต่างๆ การเชื่อมโยงในรูปของเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน เพื่อร่วมมือกันพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับองค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ ในลักษณะของ “พหุภาคี”

แผนภูมิที่ 5 เครือข่ายและพหุภาคี ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่ความสำเร็จ

การบูรณาการกองทุนเพื่อพัฒนาชุมชนระดับหมู่บ้าน

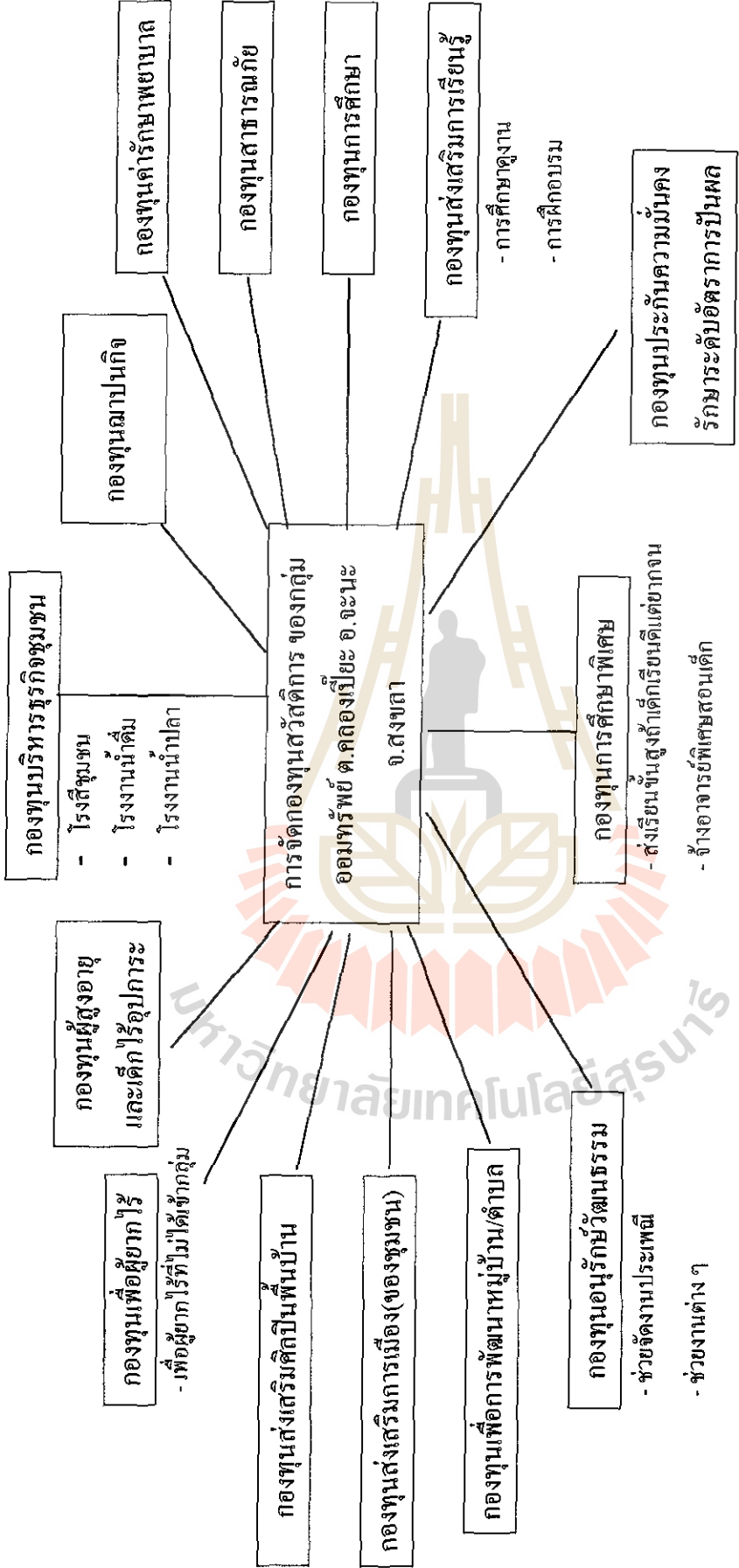
แผนภูมิที่ 6 การบูรณาการกองทุนเพื่อพัฒนาชุมชนระดับหมู่บ้าน

การจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด การสรุปบทเรียนเกี่ยวกับงานพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งหน่วยงานทั้งภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน เสนอแนวทางในการพัฒนา ที่ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนที่มีโครงสร้างชุมชนเข้มแข็งและสามารถยืนหยัดอยู่ได้ เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นยุทธวิธีที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

จากการศึกษาชุมชนของมูลนิธิหมู่บ้าน (อ้างโดย พิทยา ร่องกุล, 2542:135-140) พบว่า ในกระบวนการพัฒนาชนบทที่ผ่านมา มีขบวนการประชาชนที่เกิดโดยธรรมชาติ บนฐานภูมิปัญญาและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ประยุกต์เข้ากับสภาพสังคม โดยมีการรวมตัวเป็นกลุ่มหรือองค์กรประชาชนขึ้น ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาและพึ่งพาตนเองยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง บนหลักการพัฒนาของกลุ่มอย่างมีศักดิ์ศรี สร้างเงินทุนของกลุ่มขึ้นเองอย่างอิสระเป็นตัวของตัวเอง

เครือข่ายสังคมนวัตกรรม คือตัวอย่างการรวบรวมเงินในปริมาณน้อย ๆ ของคนยากจน ที่กลายมาเป็นพลังขนาดใหญ่ เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของคนจน ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้ จะถูกจัดแบ่งปันจัดสรรเป็นกองทุนสำหรับคนด้อยโอกาส และการสาธารณูปโภคในชุมชน เป็นกระบวนการออมเงินที่ต่างไปจากการออมเงินจากธนาคารพาณิชย์ทั่วไป เพราะที่นี่มีกลไกทางศีลธรรมและการควบคุมทางสังคมที่ผูกปองแจกบุคคลไว้ด้วยกัน เช่น กรณีของกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลคลองเปื้ะ อำเภอนะนะ จังหวัดสงขลา

แผนภาพที่ 7 แสดงการจัดกองทุนสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลคลองเปี้ยว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านในครั้งนี้ ผู้ทำวิจัยได้ศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆ ที่สามารถนำมาศึกษาตัวแปรในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะในเขตปฏิบัติงานที่ผู้ทำวิจัยดำเนินงาน ในการเก็บข้อมูลรายละเอียดต่างๆ เพื่อนำมาประกอบการประเมินในครั้งนี้

กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบความจริงของการประเมินโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 ดังนั้นในบทที่ 3 โดยจะเป็นการกล่าวรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการประเมินโครงการ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยได้ 6 หัวข้อ ดังนี้

1. วิธีการประเมินโครงการ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

รายละเอียดต่างๆ ที่กล่าวมานี้ เป็นวิธีประเมินโครงการในบทที่ 3 ที่ผู้ทำวิจัยได้ศึกษารายละเอียด และเก็บข้อมูล เพื่อนำมาประกอบกับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. วิธีการประเมินโครงการ

การประเมินเป็นการประเมินตามรายงานตามสภาพความจริง หรือที่เรียกว่า “Authentic Evaluation” วิธีการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านครั้งนี้ ผู้ทำวิจัยได้นำเสนอรูปแบบการประเมินเป็นการประเมินเชิงระบบ ซึ่งเป็นแนวคิดและรูปแบบการประเมินซีพีของสตีฟเฟิลบีม (CIPP Model: Context-Input-Process-Product) เป็นแบบจำลองซีพีพีโมเดล ซึ่งได้ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชั้น จึงได้นำข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน นำมาประยุกต์ โดยนำเอาหลักรูปแบบการประเมินเชิงระบบ หรือซีพีพีโมเดล เป็นแบบจำลองในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านด้วย ซึ่งได้ระบุว่าประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 องค์ประกอบการประเมิน (กรณีศึกษา)

หน่วยการประเมิน	Context : C (สถานะแวดล้อม)	Input : I (ปัจจัยเบื้องต้น)	Process : P (กระบวนการ)	Product : P (ผลผลิต)
ระดับหมู่บ้าน	<p>C1= ทัศนคติความเป็นมาของหมู่บ้าน</p> <p>C2= สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน</p> <p>C3= สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน</p> <p>C4= วัฒนธรรม ประเพณี</p> <p>C5= โครงสร้างพื้นฐาน และทรัพยากรธรรมชาติ</p> <p>C6= ผู้มีชุมชน การรวมกลุ่ม และภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>C7= โครงการพัฒนาที่ผ่านมา</p> <p>C8= ความเข้มแข็งของชุมชน</p>	<p>I1= นโยบายรัฐบาล ระเบียบ แนวทางการปฏิบัติจากส่วนกลาง (ปรัชญา วัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์การประเมิน ความพร้อม ระเบียบต่างๆ)</p> <p>I2= การประชาสัมพันธ์ (ระดับประเทศ / จังหวัด / อำเภอ)</p> <p>I3= คณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอ</p> <p>I4= คณะกรรมการกองทุน (การได้มา, คุณสมบัติ)</p> <p>I5= การเตรียมความพร้อม/สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการกองทุน</p> <p>I6= เงินกองทุน 1 ล้านบาท</p> <p>I7= เงินทุนสะสมอื่นๆ ตามระเบียบฯ หมวด 6 ข้อ 23(2)-(8)</p> <p>I8= บัญชีคชคกองทุนหมู่บ้าน</p>	<p>PC1= การจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุน (ทุกระยะ)</p> <p>PC2= การจัดทำเอกสารเพื่อขอขึ้นทะเบียนกองทุนฯ</p> <p>PC3= ระบบบัญชีกองทุน</p> <p>PC4= กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกกองทุน</p> <p>PC4.1= การรับสมัคร</p> <p>PC4.2= การฟื้นฟูสภาพ</p> <p>PC4.3= ประเภทสมาชิก</p> <p>PC4.4= การทำทะเบียนสมาชิก</p> <p>PC5= กิจกรรมที่เกี่ยวกับการกู้เงิน</p> <p>PC5.1= การคัดเลือกผู้กู้</p> <p>PC5.2= การจัดทำเอกสารประกอบการกู้</p> <p>PC5.3= การโอนเงินให้ผู้กู้</p> <p>PC5.4= การชำระหนี้</p> <p>PC6= การส่งเสริมการใช้เงินกู้</p> <p>PC6.1= การแนะนำวิธีทำธุรกิจ</p> <p>PC6.2= การช่วยเหลือตลาด</p> <p>PC7= การตรวจสอบการใช้เงินกู้</p> <p>PC8= การจัดการงานของคณะกรรมการและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน</p> <p>PC9= การจัดสรรผลประโยชน์</p> <p>PC10= การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยนักศึกษา กองทุนและกิจกรรมอื่น</p>	<p>PD1= จำนวนสมาชิกกองทุน</p> <p>PD2= จำนวนผู้ได้เงินกู้</p> <p>PD3= ยอดเงินที่ให้อู้</p> <p>PD4= จำนวนผู้ชำระเงินกู้ตามกำหนด</p> <p>PD5= ยอดเงินชำระคืนตามกำหนด</p> <p>PD6= กองทุนสะสม (ความเคลื่อนไหว) ณ เดือนตุลาคม</p> <p>PD7= การใช้เงินตามวัตถุประสงค์</p> <p>PD8= ทัศนคติของชุมชนต่อกองทุน (การบริการ, กิจกรรม) คอบัญชีคชคกองทุน</p> <p>PD9= การเกิดเครือข่ายองค์กรการเรียนรู้</p> <p>PD10= ความสามารถในการพึ่งตนเอง</p> <p>PD11= ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ) องค์ประกอบการประเมิน (กรณีศึกษา)

หน่วยการประเมิน	องค์ประกอบการประเมิน (บริบทแวดล้อม)	Input : I (ปัจจัยเบื้องต้น)	Process : P (กระบวนการ)	Product : P (ผลผลิต)
ระดับรายบุคคล(ผู้)	<p>C9= อาชีพเดิม (หลักและรอง)</p> <p>C10= สมาชิกในครอบครัว</p> <p>C11= สภาพการอยู่อาศัย (สภาพความเป็นอยู่)</p> <p>C12= รายได้ของครอบครัว</p> <p>C13= หนี้สินของครอบครัว</p>	<p>I9= จำนวนเงินผู้ที่ได้รับอนุมัติ</p> <p>I10= จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้</p> <p>I11= สถานที่ในการประกอบอาชีพ</p> <p>I12= วัสดุอุปกรณ์</p> <p>I13= ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ</p> <p>I14= จำนวนแรงงาน</p> <p>I15= วัตถุดิบ</p>	<p>PC11= การจ่ายเงินกู้</p> <p>PC12= การหาความรู้เพิ่มเติม</p> <p>PC13= การหาตลาด</p> <p>PC14= การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน</p>	<p>PD12= ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้</p> <p>PD12.1≈ ผลโดยตรง</p> <p>PD12.2≈ ผลโดยอ้อม</p>

กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชั้น 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation)

เป็นการประเมินสภาพทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น คำว่า “บริบท” หมายถึงสภาพแวดล้อม ซึ่งอยู่รอบๆ หน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น อาทิเช่น

สถานะแวดล้อม (Context) ระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา สภาพภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรม ประเพณี โครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่ม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สถานะแวดล้อม (Context) ระดับรายบุคคล (ผู้กู้) ประกอบด้วย อาชีพเดิม สมาชิกในครอบครัว สภาพความเป็นอยู่ รายได้ของครอบครัว และหนี้สินของครอบครัว

1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input)

เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งหมดของหน่วยระบบการบริหารจัดการกองทุน และของหน่วยงานระบบกิจการของผู้กู้

ปัจจัยนำเข้า (Input) ระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วย นโยบายรัฐบาล ระเบียบ แนวทางการปฏิบัติจากส่วนกลาง การประชาสัมพันธ์ คณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอ คณะกรรมการกองทุน การเตรียมความพร้อม เงินกองทุน 1 ล้านบาท เงินทุนสะสมอื่นๆ และ บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน

ปัจจัยนำเข้า (Input) ระดับรายบุคคล (ผู้กู้) ประกอบด้วย จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้ สถานที่ในการประกอบอาชีพ วัสดุอุปกรณ์ ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ จำนวนแรงงาน และ วัตถุประสงค์

1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

เป็นการประเมินกระบวนการของทั้งสองหน่วยระบบ คือ หน่วยระบบบริหารจัดการกองทุน และหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

กระบวนการ (Process) ระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วย การจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุน (ทุกระเบียบ) การจัดทำเอกสารเพื่อขอขึ้นทะเบียนกองทุนฯ ระบบบัญชีกองทุน กิจกรรมที่เกี่ยวกับสมาชิกกองทุน กิจกรรมที่เกี่ยวกับการกู้เงิน การส่งเสริมการใช้เงินกู้ การตรวจสอบการใช้เงินกู้ การจัดทำรายงานของคณะกรรมการและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน การจัดสรรผลประโยชน์ และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยนักศึกษากองทุนและกิจกรรมอื่น

กระบวนการ (Process) ระดับรายบุคคล (ผู้กู้) ประกอบด้วย การจ่ายเงินกู้ การหาความรู้เพิ่มเติม การหาตลาดและ การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน

1.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการ และแนะนำเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบการดำเนินกิจกรรมของผู้กู้แต่ละราย

ผลผลิต (Product) ระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วย จำนวนสมาชิกกองทุน จำนวนผู้ได้เงินกู้ ยอดเงินที่ให้กู้ จำนวนผู้ชำระเงินกู้ตามกำหนด ยอดเงินชำระคืนตามกำหนด กองทุนสะสม การใช้จ่ายเงินตามวัตถุประสงค์ ทัศนคติของชุมชนต่อกองทุน การเกิดเครือข่ายองค์กรการเรียนรู้ ความสามารถในการพึ่งตนเอง และ ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน

ผลผลิต (Product) ระดับรายบุคคล (ผู้กู้) ประกอบด้วย ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้ ไม่ว่าจะเป็นโดยตรง หรือโดยอ้อม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการวิจัยประกอบด้วย ระเบียบวิธีการและขั้นตอนต่างๆ เรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับแผนแบบการวิจัยก็คือ การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ก่อนที่จะเริ่มต้นทำวิจัย ผู้ทำวิจัยขอเสนอรายละเอียดความหมายของประชากร และความหมายของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 ความหมายของประชากร

คำว่า ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยมีความหมายว่า กลุ่มทั้งหมดของสิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัย ซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หน่วยการปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ เป็นต้น หรืออาจเป็นสิ่งมีชีวิตอื่นๆ หรืออาจเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น วัตถุ หิน แร่ธาตุต่างๆ ก็ได้ ซึ่งมีลักษณะที่ผู้วิจัยสามารถมองเห็นและรับรู้ได้ (ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, 2545:174-176)

ประชากรที่ผู้ทำวิจัยเลือกนำมาศึกษาทำการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

- ประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน (กรณีศึกษาบ้านสรรธรรมชนันท์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา)
- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเพศของประชากรในหมู่บ้าน (กรณีศึกษา)
- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับระดับการศึกษาของประชากรในหมู่บ้าน (กรณีศึกษา)
- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในหมู่บ้าน (กรณีศึกษา)

- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่นำไปประกอบอาชีพในหมู่บ้าน (กรณีศึกษา)

ประชากรที่ใช้สำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบประชากรแบบจำกัด (Finite Population) ประชากรแบบจำกัด คือ ประชากรที่ผู้วิจัยสามารถเจนนับจำนวนประชากรได้ทั้งหมดว่ามีจำนวนที่แน่นอน

2.2 ความหมายของกลุ่มตัวอย่าง

คำว่า กลุ่มตัวอย่าง (Sample or Sample Group) ในการวิจัย หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่าง เพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษา ดังนั้น กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนของประชากรที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ย่อมเป็นผลการศึกษาจากประชากรด้วย (ชุกวิภากรวิชัยชุมชน, 2545 :177-178)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample or Sample Group) กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสรรธรรมชั้น 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้ทำวิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มเพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Methods) เพื่อสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่ต้องการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทางผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้าน ซึ่งสามารถแยกรายละเอียดได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 กลุ่มประชากรในหมู่บ้าน

รายการที่	กลุ่มประชากรต่างๆในหมู่บ้าน	จำนวน (คน)
1	ประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน	970
2	คณะกรรมการหมู่บ้าน	9
3	คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	11
4	ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านและสมาชิก อบต.	3
5	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	170
6	สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกู้แล้ว	43

ผู้ทำวิจัยได้ใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan โดย R.V.Krejcie and D.W.Morgan ได้จัดทำตารางระบุจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะสุ่ม เพื่อทราบจำนวนประชากรตั้งแต่ 10 ไปจนถึง 1 แสนคน ซึ่งผู้ทำวิจัยได้นำข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง (กรณีศึกษา) ในหมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน 970 คน เมื่อนำข้อมูลจำนวนประชากรมาเปรียบเทียบกับตาราง Krejcie และ Morgan (ตารางที่ 3) แล้ว กลุ่มตัวอย่างที่ผู้ทำวิจัยจะได้คือ 278 จำนวน กลุ่มตัวอย่างที่ผู้ทำวิจัยศึกษา

ตารางที่ 3 ตาราง Krejcie และ Morgan สำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

จำนวน ประชากร	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน ประชากร	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน ประชากร	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง
10	10	220	140	1,200	291
15	14	230	144	1,300	297
20	19	240	148	1,400	302
25	24	250	152	1,500	306
30	28	260	155	1,600	310
35	32	270	159	1,700	313
40	36	280	162	1,800	317
45	40	290	165	1,900	320
50	44	300	169	2,000	322
55	48	320	175	2,200	327
60	52	340	181	2,400	331
65	56	360	186	2,600	335
70	59	380	191	2,800	338
75	63	400	196	3,000	341
80	66	420	201	3,500	346
85	70	440	205	4,000	351
90	73	460	210	4,500	354
95	76	480	214	5,000	357
100	80	500	217	6,000	361
110	86	550	226	7,000	364
120	92	600	234	8,000	367
130	97	650	242	9,000	368
140	103	700	248	10,000	370
150	108	750	254	15,000	375
160	113	800	260	20,000	377
170	118	850	265	30,000	379
180	123	900	269	40,000	380
190	127	950	274	50,000	381
200	132	1,000	278	75,000	382
210	136	1,100	285	100,000	384

3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

การหาคำตอบของปัญหาวิจัยมีหลายประเภท อาจมีค่าคงที่หรือแปรเปลี่ยนค่าไปได้ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะ และโครงสร้างของสิ่งที่ผู้ทำวิจัยกำลังศึกษา สิ่งที่ผู้ทำวิจัยศึกษาเพื่อหาคำตอบนั้นเรียกว่า ตัวแปร (Variable) ตัวแปรที่มีการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา จิตวิทยาและการศึกษา ได้แก่ เพศ รายได้ การศึกษา การจัดชนชั้นทางสังคม การเปลี่ยนอาชีพ ระดับความพึงพอใจ เจตคติ ความวิตกกังวล ผลสัมฤทธิ์ ฯลฯ (ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, 2545 :163-164)

ความหมายของตัวชี้วัด หมายถึง ข้อความที่แสดงหรือระบุประเด็นที่ต้องการประเมิน หรือตัวแปรที่ต้องการศึกษานั้น (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545:66)

อาจกล่าวได้โดยสรุป คำว่า “ตัวชี้วัด” เน้นว่าเป็นประเด็นที่จะใช้วัดระดับของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนคำว่า “ตัวแปร” เน้นว่าประเด็นที่เมื่อเก็บข้อมูลจะได้ค่าที่แปรไปสำหรับผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายในกลุ่มประชากรนั้นๆ

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน (กรณีศึกษา) สามารถแยกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

3.1 บริบทระดับประเทศ

ได้แก่ สภาพของดิน ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น สำหรับตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ คือ ตัวชี้วัดบริบทรอบนอก ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1. ความยากจนของประเทศ
2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม (SMEs)
3. ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
4. สภาพแวดล้อมของประเทศ
5. ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน
6. บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท
7. ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

3.2 บริบทระดับท้องถิ่น

ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน สภาพป่าและหนองน้ำ สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้าน

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน (กรณีศึกษา) โดยภาพรวมตามแนวคิดเชิงระบบ ประกอบด้วย 2 หน่วยการประเมิน ดังนี้

1. หน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน
2. หน่วยการประเมินระดับรายบุคคล (ผู้กู้)

ดังนั้น ในการกำหนดตัวชี้วัดและตัวแปรนั้น เพื่อที่จะประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน (กรณีศึกษา) ซึ่งได้รายการตัวชี้วัดและตัวแปร ดังนี้

1. หน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน มีตัวชี้วัดและตัวแปร ที่ใช้ในการประเมินโครงการ ประกอบด้วย 4 หมวด ดังนี้

1) ตัวชี้วัดสภาวะแวดล้อมหรือบริบท (Context Indicator) ของหน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1.1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
- 1.2) สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน
- 1.3) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน
- 1.4) วัฒนธรรม ประเพณี
- 1.5) โครงสร้างพื้นฐาน และ ทรัพยากรธรรมชาติ
- 1.6) โครงการพัฒนาที่ผ่านมา
- 1.7) ความเข้มแข็งชุมชน

2) ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 2.1) นโยบายรัฐบาล ระเบียบ แนวทางการปฏิบัติจากส่วนกลาง
- 2.2) การประชาสัมพันธ์
- 2.3) คณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอ
- 2.4) คณะกรรมการกองทุน
- 2.5) การเตรียมความพร้อม/สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการกองทุน
- 2.6) เงินกองทุน 1 ล้านบาท
- 2.7) เงินทุนสะสมอื่นๆ
- 2.8) บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน

3) ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 3.1) การจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุน
- 3.2) การจัดทำเอกสารเพื่อขอขึ้นทะเบียนกองทุนฯ
- 3.3) ระบบบัญชีกองทุน

- 3.4) กิจกรรมที่เกี่ยวกับสมาชิกกองทุน
 - การรับสมัคร
 - การฟื้นฟูสภาพ
 - ประเภทสมาชิก
 - การทำทะเบียนสมาชิก
 - 3.5) กิจกรรมที่เกี่ยวกับการกู้เงิน
 - การคัดเลือกผู้กู้
 - การจัดทำเอกสารประกอบการกู้
 - การโอนเงินให้ผู้กู้
 - การชำระหนี้
 - 3.6) การส่งเสริมการใช้เงินกู้
 - การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
 - การช่วยเหลือตลาด
 - 3.7) การตรวจสอบการใช้เงินกู้
 - 3.8) การจัดทำรายงานของคณะกรรมการและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน
 - 3.9) การจัดสรรผลประโยชน์
 - 3.10) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยนักศึกษากองทุนและกิจกรรมอื่นๆ
- 4) ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน ประกอบไปด้วยตัวแปรดังนี้
- 4.1) จำนวนสมาชิกกองทุน
 - 4.2) จำนวนผู้ได้เงินกู้
 - 4.3) ยอดเงินที่ให้ผู้กู้
 - 4.4) จำนวนผู้ชำระเงินกู้ตามกำหนด
 - 4.5) ยอดเงินชำระคืนตามกำหนด
 - 4.6) กองทุนสะสม
 - 4.7) การใช้เงินตามวัตถุประสงค์
 - 4.8) ทัศนคติของชุมชนต่อกองทุน
 - 4.9) การเกิดเครือข่ายองค์กรการเรียนรู้
 - 4.10) ความสามารถในการพึ่งตนเอง
 - 4.11) ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน

2. หน่วยการประเมินระดับบุคคล(ผู้รู้) มีตัวชี้วัดและตัวแปรที่ใช้ในการประเมินโครงการ ประกอบไปด้วย 4 หมวด ดังนี้

1) ตัวชี้วัดสภาวะแวดล้อม หรือบริบท (Context Indicator) ของหน่วยการประเมินระดับรายบุคคล (ผู้รู้) ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1.1) จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ
- 1.2) จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้
- 1.3) สถานที่ในการประกอบอาชีพ
- 1.4) วัสดุ อุปกรณ์
- 1.5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ
- 1.6) จำนวนแรงงาน
- 1.7) วัตถุดิบ

2) ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยการประเมินระดับรายบุคคล (ผู้รู้) ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 2.1) อาชีพเดิม
- 2.2) สมาชิกในครอบครัว
- 2.3) สภาพความเป็นอยู่
- 2.4) รายได้ของครอบครัว
- 2.5) หนี้สินของครอบครัว

3) ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยการประเมินระดับรายบุคคล (ผู้รู้) ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 3.1) การจ่ายเงินกู้
- 3.2) การหาความรู้เพิ่มเติม
- 3.3) การหาตลาด
- 3.4) การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน

4) ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยการประเมินระดับรายบุคคล (ผู้รู้) ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 4.1) ผลโดยตรง (Immediate Result) ประกอบด้วยตัวแปร
 - รายได้เป็นเงิน
 - ผู้รู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งที่

4.2) ผลโดยอ้อม ประกอบด้วยตัวแปร

- ผู้กู้มีการพึ่งตนเอง
- ผู้กู้มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
- มีการกลับคืนถิ่นของประชาชน

ดังนั้น ตัวชี้วัดและตัวแปรการประเมินโครงการ โดยภาพรวมของหน่วยการประเมินระดับหมู่บ้านและหน่วยการประเมินระดับรายบุคคล (ผู้กู้) นั้น มีความเชื่อมโยงต่อกัน เช่น ปัจจัยนำเข้าของหน่วยการประเมินระดับหมู่บ้านบางตัว ต้องพึ่งผลผลิตของหน่วยการประเมินระดับรายบุคคล (ผู้กู้) คือ รายได้เป็นเงิน ผู้กู้แต่ละรายต้องส่งคืนกองทุนหมู่บ้าน ดังนั้น เงินที่ผู้กู้ชำระคืนเป็นตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน

ความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้าน จะต้องประเมินทั้ง 2 หน่วยการประเมิน เพราะหน่วยการประเมินระดับหมู่บ้าน ประเมินความสำเร็จหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยการประเมินระดับบุคคล (ผู้กู้) กล่าวคือ ถ้าหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้ประสบความสำเร็จ เงินที่ผู้ชำระคืนก็ส่งเข้าไปเป็นปัจจัยนำเข้าให้แก่หน่วยการประเมินระดับหมู่บ้านมากขึ้น

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีมากมายหลายชนิด ผู้ทำวิจัยสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการเก็บข้อมูล สำหรับการศึกษายปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้านและชุมชน การนำเครื่องมือวิจัยไปใช้ ผู้ทำวิจัยต้องศึกษารายละเอียดต่างๆ ของตัวแปร ประเภทของข้อมูล เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล ฯลฯ (ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, 2545 : 180-184)

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสรรธรรมจันทร์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่ผู้ทำวิจัยเข้าไปปฏิบัติงานในครั้งนี้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน เป็นแบบเครื่องมือแบบเฉพาะกิจ เป็นเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ศึกษาค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งเมื่อได้ผลการศึกษามาที่ต้องการแล้ว ก็จะไม่ถูกนำมาใช้อีก ผลที่ได้จากการวัดก็มีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง

2. และเครื่องมือวัดทางสังคมศาสตร์ ที่ผู้ทำวิจัยนำมาใช้ในการเก็บข้อมูล สำหรับการศึกษายปัญหาทางสังคมศาสตร์ อาจแบ่งออกได้ ดังนี้

2.1 การสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือวิจัยที่ต้องใช้ตัวบุคคล ซึ่งในที่นี้คือตัวของผู้ทำวิจัยเองมาทำหน้าที่ในการวัด โดยใช้หูและตา เป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตาม ฝ้าสังเกตพฤติกรรมของบุคคล แล้วจะทำการจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต รูปแบบการสังเกตอาจแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ

การสังเกตโดยตรง (Direct Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน โดยตัวผู้สังเกตหรือผู้ทำวิจัยเอง

การสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) เป็นการให้ผู้อื่นสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง แล้วมาเล่าให้ผู้สังเกตหรือผู้ทำวิจัยฟังในภายหลัง

แต่การสังเกตมีข้อจำกัด คือ จะไม่สามารถทำการเก็บข้อมูลที่ต้องการได้ ถ้าเหตุการณ์ที่ผู้สังเกตต้องการ ไม่เกิดขึ้นในระยะเวลาที่ทำการเก็บข้อมูล (ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, 2545:180-184)

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นรูปแบบหนึ่งของการสนทนา แต่เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายตามที่ผู้ทำวิจัยกำหนดไว้ เครื่องมือการสัมภาษณ์จะเป็นแบบเดียวกับการสังเกต

การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลที่มีความสอดคล้องกับการวิจัยชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะผู้ที่ให้ข้อมูล สามารถให้ข้อมูลได้โดยตรง ตามข้อคำถามที่ผู้ทำวิจัยต้องการทราบ อาทิ คำถามที่ผู้ทำวิจัยถามตามแบบรายงานจากแบบ บร. ต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

- 1) แบบรายงาน บร. 1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน)
- 2) แบบรายงาน บร. 2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน)
- 3) แบบรายงาน บร. 3 (แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิตที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 4) แบบรายงาน บร. 4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานประจำเดือน)
- 5) แบบรายงาน บร. 5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 6) แบบรายงาน บร. 6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 7) แบบรายงาน บร. 7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน)
- 8) แบบรายงาน บร. 8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์)
- 9) แบบรายงาน บร. 9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์)
- 10) แบบรายงาน บร. 10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน)
- 11) แบบรายงาน บร. 11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี)
- 12) แบบรายงาน บร. 12 (การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน)

โดยแบบรายงาน มีคำถามที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับชุมชน หมู่บ้าน หรือแม้กระทั่งข้อมูลระดับบุคคลด้วย

(รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับแบบรายงาน บร.1-บร.12 อยู่ในภาคผนวก ง เป็นเอกสารแนบ)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ได้จากกลุ่มเป้าหมายหรือเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ตอบคำถามของในประเด็นที่ต้องการประเมิน (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545 :94)

ความหมายของการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนเริ่มต้นตั้งแต่การระบุประเด็นที่ต้องการการเก็บรวบรวม การจัดลำดับข้อมูลอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน และมีการกำหนดตัวชี้วัดของประเด็นที่ต้องการประเมิน ซึ่งข้อมูล que เก็บรวบรวมได้มีทั้งในเชิงปริมาณที่เป็นตัวเลข และเชิงคุณภาพที่เป็นการบรรยายลักษณะของข้อมูลในรูปแบบข้อความ (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545:254)

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จำแนกออกได้ 2 ลักษณะ คือ

- ก. ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นตัวเลขอย่างชัดเจน
- ข. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ที่เป็นการบรรยายความเกี่ยวกับความคิดเห็น เจตคติ (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2544:96)

แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ทางผู้ทำวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน (กรณีศึกษา) ประกอบด้วยหลายวิธี อันได้แก่

5.1 การสัมภาษณ์ (Interview)

เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเผชิญหน้าระหว่างผู้ทำวิจัย กับผู้ถูกสัมภาษณ์ จะเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อสนทนากันในประเด็นที่ผู้ทำวิจัยสัมภาษณ์ต้องการข้อมูล ที่เกี่ยวกับ บร. ต่างๆ โดยใช้แบบ บร. ต่างๆ เป็นแบบสัมภาษณ์ สามารถแยกรายละเอียด ได้ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ บร. 1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน)

การดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่ได้มีการจัดเก็บไว้แล้ว เรียกว่า ข้อมูลมือสอง (Secondhand Data) อันได้แก่

- กชช. 2 ค.
- จปฐ.
- เอกสารบรรยายสรุปข้อมูลของหมู่บ้าน
- แผนที่หมู่บ้าน

ซึ่งการสัมภาษณ์ บร.1 ผู้ทำวิจัยจะเจาะจงไปที่ผู้ใหญ่วัยบ้าน หรือผู้นำชุมชนและสมาชิก อบต. แบบรายงาน บร.1 ข้อมูลที่ได้จะเป็นแบบข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ

2) แบบสัมภาษณ์ บร. 2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน)

การดำเนินการ ศึกษาเกณฑ์ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน กำหนดกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan มาช่วยในการเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้าน จากนั้นสัมภาษณ์โดยใช้ บร.2 ตามเกณฑ์ที่กำหนด (50% ของครัวเรือนในหมู่บ้าน) กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ได้แก่

- ราชครูเรือน
- กลุ่มผู้นำ หรือ ผู้นำที่รับผิดชอบกิจกรรม

แบบ บร.2 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ

3) แบบสัมภาษณ์ บร. 3 (แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง)

การดำเนินการ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์ โดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย

- กรรมการกองทุนหมู่บ้าน (ทุกคน)
- ผู้นำชุมชน (ประมาณร้อยละ 50 ของผู้นำอย่างเป็นทางการในชุมชน)
- ประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน (ทั้งที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน) ตามความเหมาะสม

แบบรายงาน บร.3 ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

4) แบบสัมภาษณ์ บร. 4 (แบบรายงานการปฏิบัติงานประจำเดือน)

การดำเนินการ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารของกองทุนและการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุน สัมภาษณ์สมาชิกกองทุน

แบบรายงาน บร.4 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ

5) แบบสัมภาษณ์ บร. 5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

การดำเนินการ เข้าร่วมจัดทำเวทีประชาคมทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล กับ ประธานกรรมการกองทุนและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อหารือในการจัดเวทีประชาคม โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดเวทีประชาคม โดยใช้กระบวนการ AIC เพื่อวิเคราะห์แผนแม่บทชุมชน

แบบรายงาน บร.5 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

6) แบบสัมภาษณ์ บร.6 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

การดำเนินการ เข้าร่วมจัดกลุ่มเสวนาสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่กู้เงิน และมีอาชีพเดียวกันในหมู่บ้าน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดเวทีเสวนาและขอความร่วมมือในการจัดการเวทีเสวนา
แบบรายงาน บร.6 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

7) แบบสัมภาษณ์ บร. 7 (แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน)

การดำเนินการ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan ช่วยในการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย และทำการกำหนดหัวข้อที่จะสัมภาษณ์

แบบรายงาน บร.7 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

8) แบบสัมภาษณ์ บร. 8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์)

การดำเนินการ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ รายละเอียดการประกอบธุรกิจของชุมชนในตำบล สามารถแยกรายละเอียดการสัมภาษณ์ไปยังกลุ่มเป้าหมายได้ดังนี้

- ประธานกลุ่มที่จัดตั้งธุรกิจชุมชน
- คณะกรรมการกลุ่ม
- สมาชิกกลุ่ม
- พัฒนาการตำบล

แบบรายงาน บร.8 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

9) แบบสัมภาษณ์ บร. 9 (แบบบันทึกการสัมภาษณ์)

การดำเนินการ เหมือนกับ แบบรายงาน บร. 7 ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ
แบบรายงาน บร.9 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

10) แบบสัมภาษณ์ บร.10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน)

การดำเนินการ จัดสัมมนา สรุปบทเรียนระดับหมู่บ้าน โดยการเชิญคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเข้าร่วมการสัมมนา และระดับตำบล บัณฑิตกองทุนหมู่บ้านในตำบลจะร่วมจัดสัมมนาเพื่อสรุปบทเรียนเป็นภาพรวมของตำบล

แบบรายงาน บร.10 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

11) แบบสัมภาษณ์ บร. 11 (แบบศึกษาเจาะลึกกรณี)

การดำเนินการ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์ โดยแยกตามอาชีพหลักของสมาชิก เพื่อให้ได้ข้อมูลกระจายตามกลุ่มเป้าหมาย และเป็นภาพรวมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน แบบรายงาน บร. 11 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ

12) แบบสัมภาษณ์ บร. 12 (การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน)

การดำเนินการ โดยการจัดประชุม ซึ่งแจ้งถึงวัตถุประสงค์ในการจัดทำเวทีวิเคราะห์แผนแม่บทชุมชน และขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ โดยใช้การบวนการ AIC ในการวิเคราะห์การจัดทำแผนแม่บทชุมชน

แบบรายงาน บร.12 ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

5.2 การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน หรือจัดเวทีประชาคม

โดยมีขั้นตอนในการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ดังนี้

- 1) ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของกรรมการหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการจัดประชุมเวทีชาวบ้านในครั้งนี้
- 2) เตรียมการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ได้แก่
 - เตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น กระดาษ ปากกา ดินสอ ยางลบ
 - เตรียมสถานที่ในการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน
 - จัดทำกำหนดการณ์ในงาน เพื่อเป็นตัวอย่างตามเอกสารที่แนบ
- 3) ดำเนินการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน โดยอาศัยกระบวนการ AIC ในการเก็บรายละเอียดของข้อมูลในหมู่บ้าน
- 4) สรุปข้อมูลการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน / จัดทำรายงานเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

5.3 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation)

การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม หรือ ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมในสภาวะการณ์ ในการเก็บข้อมูล อาทิเช่น

แบบรายงาน บร. 5 เป็นแบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ซึ่งมีขั้นตอนรายละเอียดเหมือนใน (ข้อ 2) การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน)

และจะใช้แบบรายงาน บร. 9 เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูล

5.4 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม หรือ ผู้สังเกตไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในสถานการณ์ ซึ่งผู้สังเกตอาจจะเข้าไปในการประชุม ของทางคณะกรรมการในหมู่บ้าน โดยที่ไม่มีการแนะนำตัวว่าใครคือใคร โดยทางผู้สังเกตจะเข้าไปร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งฟังการชี้แจงรายละเอียดการจัดประชุม โดยผู้สังเกตจะคอยสังเกตการณ์ชาวบ้าน โดยไม่ได้มีการเสนอความคิดเห็นต่างๆ จะคอยดูพฤติกรรม และอากัปกริยาต่างๆ ของชาวบ้าน แล้วทำการจดบันทึกประจำวันไว้ เพื่อนำไปศึกษา หรือ สังเกตภายนอก ในการจัดการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยการเก็บข้อมูลอยู่ห่างๆ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ มาจัดกระทำให้เป็นระบบ ระเบียบ เพื่อสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการทำความเข้าใจ แปลความและสรุปความ (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545:113)

กรณีศึกษา ผู้ทำวิจัยได้รวบรวมเก็บข้อมูลในพื้นที่ปฏิบัติงาน โดยข้อมูลที่ได้นำมาทำการแจกแจงความถี่ (Frequency) ซึ่งเป็นค่าทางสถิติที่สามารถแสดงจำนวนในลักษณะของความถี่ของข้อมูลที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานการณ์ในหมู่บ้าน เพื่อนำมาเปรียบเทียบ โดยใช้ตารางนำเสนอ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. พิจารณารายละเอียดของข้อมูลทั้งหมด เพื่อกำหนดประเด็นที่จะนำเสนอ
2. นำข้อมูลมาพิจารณาให้สอดคล้องกับประเด็น โดยใช้รายชื่อ
3. นับจำนวนรอยขีดที่ได้เป็นจำนวนไปใส่ในช่องความถี่

อาทิเช่น ทางผู้ทำวิจัยใช้แบบรายงาน บร.2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน จากข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมจากชาวบ้าน โดยการสัมภาษณ์ ปรากฏว่า ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกในชุมชนมีสามัคคีดังนี้ มาก ปานกลาง น้อย โดยได้นำเสนอข้อมูลด้วยตารางแจกแจงความถี่ (ตารางที่ 4) ซึ่งได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจำนวน 53 ชุด เกี่ยวกับสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี (ครั้งที่ 1) และค่าร้อยละ (Percentage) ที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล อาทิเช่น สัมภาษณ์เกี่ยวกับสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี โดยการนำข้อมูลจากตารางแจกแจงความถี่ นำมาคำนวณหาค่าร้อยละได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ตารางแจกแจงความถี่เกี่ยวกับสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี

เกณฑ์ที่ใช้วัด	รอยขีด	จำนวนคน (ความถี่)
มาก	/// /// /// /// /// /// /// /	36
ปานกลาง	/// /// /// //	17
น้อย		-
รวม		53

ตารางที่ 5 ตารางร้อยละเกี่ยวกับสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี

เกณฑ์ที่ใช้วัด	จำนวนคน	คิดเป็นร้อยละ
มาก	36	$(36/53) * 100 = 68\%$
ปานกลาง	17	$(17/53) * 100 = 32\%$
น้อย	-	-
รวม		100%

รายละเอียดที่ผู้ทำวิจัยได้นำเสนอดังกล่าว เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และยังมี การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย ซึ่งรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จะมีลักษณะของ ข้อความที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ หรือความคิดเห็น โดยที่ผู้ทำวิจัยได้ใช้

แบบรายงาน บร.1 แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน

แบบรายงาน บร.2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

แบบรายงาน บร. 3 แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคนที่มีต่อกองทุนฯ

แบบรายงาน บร. 4 แบบรายงานการปฏิบัติงานประจำเดือน

แบบรายงาน บร. 5 แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนฯ

แบบรายงาน บร.6 แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนฯ

แบบรายงาน บร. 7 แบบรายงานการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

แบบรายงาน บร. 8 แบบเขียนแผนธุรกิจชุมชนของผู้ประกอบการ SMEs

แบบรายงาน บร. 9 แบบบันทึกการสัมภาษณ์

แบบรายงาน บร.10 แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน

แบบรายงาน บร. 11 แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี

แบบรายงาน บร. 12 การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน

นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

สารนิพนธ์บทที่ 4 เป็นเรื่องของผลการติดตามประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วยกรรายงานข้อมูลที่ได้ ตามกรอบความคิดทฤษฎี ซิฟพ์ โมเดล (CIPP Model) ซึ่งเป็นการรายงานตอนที่ 1 – 2 และการรายงานตามวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์แต่ละประการ ทั้ง 4 ประการ ซึ่งมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม

ตอนที่ 3 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์ 4 ประการ ได้แก่

- 3.1 เพื่อทราบว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ บรรลุเป้าหมาย 5 ข้อเพียงใด
- 3.2 เพื่อทราบว่า มีปัจจัยด้านบวกและด้านลบอะไรบ้างที่สนับสนุน หรือขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของกองทุน
- 3.3 เพื่อทราบว่า ได้เกิดองค์การเครือข่ายของการเรียนรู้หรือไม่ จากกระบวนการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้
- 3.4 เพื่อทราบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

ซึ่งทางผู้ทำวิจัยจะใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) เป็นสำคัญ ดังนั้น สำหรับตัวชี้วัดหรือตัวแปรที่ผู้ทำวิจัยไม่สามารถตั้งเกณฑ์การตัดสินค่า “ดี-เลว” ได้ ก็จะนำเสนอข้อมูลสภาพจริงเท่านั้น ส่วนตัวชี้วัดใดที่สมควรตั้งเกณฑ์ตัดสินค่าได้ ก็จะแสดงเกณฑ์นั้นอย่างชัดเจนควบคู่ไปกับการเสนอข้อมูล และเสนอผลการตัดสินค่า

ตอนที่ 1

ผลการประเมินบริบทชุมชน

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

สามารถแบ่งได้ 2 ระดับ คือ ผลการประเมินบริบทระดับประเทศ และ ผลการประเมินบริบทระดับท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ผลการประเมินบริบทระดับประเทศ

บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพของที่ดิน ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ประชากร สภาพความเป็นอยู่ของประชากร เศรษฐกิจภาคการเกษตร การผลิต การส่งออก ราคาสินค้าเกษตร การศึกษา และรายได้

ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ หรือตัวชี้วัดบริบทรอบนอก จะประกอบไปด้วยตัวแปรคือ

1. ความยากจนของประเทศ
2. นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
3. ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ
4. สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน
5. ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน
6. บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท
7. ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมสินค้าจากต่างประเทศ

ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความยากจนของประเทศ

จากปัญหาความยากจนของประชาชน คือการไม่มีทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน รัฐบาลซึ่งมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน โดยถึงเห็นว่าการแก้ไขปัญหานี้ได้ ต้องเริ่มที่ระดับฐานรากของประเทศ จึงได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้การพึงพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

จากการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทย สามารถแบ่งช่วงเวลาได้คือ

- ช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. 2535-2539)
- ช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. 2540-2541)
- และช่วงหลังวิกฤต (ปี พ.ศ. 2542-2544)

ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยโดยรวมลดลง หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ดัชนีความอยู่ดีมีสุขโดยรวมก่อนวิกฤตเศรษฐกิจอยู่ที่ระดับ 77.1% ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ เหลือ 71.3% หลังวิกฤตดัชนีจะปรับตัวขึ้นเล็กน้อย อยู่ที่ระดับ 72.1%

โดยดัชนีการทำงานในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ อยู่ในระดับ 79.8% ช่วงวิกฤตเหลือเพียง 38.4% และหลังวิกฤตเพิ่มเป็น 50.3% ขณะที่ความยากจนและการกระจายรายได้ ช่วงก่อนวิกฤตอยู่ที่ 33% ช่วงวิกฤต 77.6% และหลังวิกฤตลดลงเหลือ 73.4% (นสพ.มติชน, 21 มิ.ย. 2545)

คนไทยส่วนใหญ่ยากจนลงกว่าเดิม โดยวิกฤตเศรษฐกิจทำให้คนยากจนเพิ่มขึ้น โดยปี 2539 คนจนมีจำนวน 6.8 ล้านคน ในปี 2540 เพิ่มขึ้นเป็น 13% หรือ 7.9 ล้านคน และในปี 2541 เพิ่มขึ้นเป็น 15.9% หรือ 9.9 ล้านคนในปี 2544 เหลือ 13% หรือ 8.2 ล้านคน

ส่วนตัวเลขความยากจนในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปี 2540 พบว่า ประเทศไทย ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจน (ตารางที่ 6 และ ตารางที่ 7) เพราะเคยมีอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจถึง 9% ต่อปี มาตลอด 1 ศตวรรษ ทำให้ความยากจนลดลงจาก 32.6% ของประชากรในปี 2531 เหลือ 11.4% ในปี 2539 หรือจาก 18 ล้านคน เหลือ 7 ล้านคน แล้วยังพบว่าความยากจนส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่ชนบท โดย 19% ของคนไทยในชนบทอยู่ในระดับยากจน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติมาก

ตารางที่ 6 เส้นความยากจนสัดส่วนและจำนวนคนจน

ปี	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	จำนวนคนจน (ล้านคน)
2531	475	32.6	17.9
2533	522	27.2	45.3
2535	600	23.2	13.5
2537	636	16.3	9.7
2539	737	11.4	6.8
2541	878	13.0	7.9

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

: ประมวลผลโดยกองประเมินผลการพัฒนา สศช.

ตารางที่ 7 จำนวนคนจนมาก จนน้อย และเกือบจน

ปี	จนมาก	จนน้อย	เกือบจน
2531	12.0	5.9	5.0
2533	9.5	5.7	4.8
2535	8.2	5.2	4.9
2537	5.5	4.1	3.9
2539	3.7	3.2	3.7
2541	4.4	3.6	3.7

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

: ประมวลผลโดยกองประเมินผลการพัฒนา สศช.

หมายเหตุ : จนมาก คือ คนที่มีรายได้น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเส้นความยากจน

จนน้อย คือ คนที่มีรายได้ระหว่างร้อยละ 80-100 ของเส้นความยากจน

เกือบจน คือ คนที่มีรายได้สูงกว่าเส้นความยากจน ร้อยละ 20

นอกจากนี้ ยังพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนคนจน สูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติถึง 2 เท่า ขณะที่ กรุงเทพมหานคร มีคนจนน้อยกว่า 1% (ตารางที่ 8) และคนจนในจังหวัดที่ยากจนที่สุด 17 จังหวัด คิดเป็น 2 ใน 3 ของคนจนทั้งประเทศ (นสพ. กรุงเทพธุรกิจ, 31 พ.ค. 2545)

ตารางที่ 8 สัดส่วนคนจนจำแนกตามภูมิภาค

ปี	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	กรุงเทพฯและปริมณฑล
2531	26.6	32.0	48.4	32.5	6.1
2533	22.3	23.2	43.1	27.6	3.5
2535	13.3	22.6	39.9	19.7	1.9
2537	9.2	13.2	28.6	17.3	0.9
2539	6.3	11.2	19.4	11.5	0.6
2541	7.6	9.1	24.0	14.6	0.6

จากตารางที่ 9 พบว่า เกษตรกรเป็นอาชีพที่มีสัดส่วนคนจนมากที่สุดมาโดยตลอด ซึ่งอาจเป็นเพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีอาชีพเป็นเกษตรกร

ตารางที่ 9 จำนวนคนจน จำแนกตามอาชีพ พ.ศ. 2537 – พ.ศ. 2541

อาชีพ	จำนวน (ล้านคน)			สัดส่วน (%)		
	2537	2539	2541	2537	2539	2541
1. เกษตรกร	5.02	4.02	4.41	52.0	58.7	55.4
1.1 เจ้าของที่ดิน	4.38	3.47	3.70	45.4	50.7	46.5
1.2 ผู้เช่าที่ดิน	0.64	0.55	0.71	6.6	8.0	8.9
2. คนงานเกษตร	1.25	0.86	1.14	13.0	12.6	14.3
3. ผู้ปฏิบัติงานใน กระบวนการผลิต	0.9	0.73	0.75	9.3	10.7	9.4
4. เสมียน/พนักงาน	0.2	0.11	0.19	2.1	1.6	2.4
5. อาชีพอื่นๆ	2.28	1.12	1.49	23.6	16.4	18.4
รวม	9.65	6.84	7.95	100	100	100

2) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ปัจจุบัน ภาคธุรกิจของไทย มีวิสาหกิจจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 3.5 แสนแห่ง ในจำนวนนี้กว่าร้อยละ 99 เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม (SMEs) คือมีการจัดการไม่เกิน 200 คนต่อแห่ง ส่วนใหญ่ของ SMEs ไทย มีปัญหาสภาพคล่องต่ำ มาตรฐานทางบัญชีไม่เป็นที่ยอมรับ ขาดแคลนแหล่งเงินทุน เนื่องจากเป็นธุรกิจที่มีทุนจดทะเบียนต่ำ สินทรัพย์ขนาดเล็ก ทำให้ SMEs ส่วนใหญ่ขาดหลักประกันในการกู้เงิน จากสถาบันทางการเงินเอกชน

นโยบายแนวทางการช่วยเหลือของภาครัฐบาล กระทำผ่านกระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา มีการให้สินเชื่อผ่านสถาบันทางการเงินพิเศษ ได้แก่ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งการค้าประกันสินเชื่อ ผ่านบริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.) (“บทความทางธุรกิจ” : บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์จำกัด, 2545)

ในช่วงปี 2544-2549 กระทรวงอุตสาหกรรมได้จัดทำแผนนโยบายของกระทรวงฯ ทั้งมาตรการเร่งด่วนระยะสั้น และระยะยาว ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 นโยบายของรัฐบาล และบทบาทภารกิจของกระทรวงอุตสาหกรรมไว้ดังนี้

มาตรการเร่งด่วนระยะสั้น

1. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เร่งรัดการจัดทำแผนปฏิบัติการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้นำภูมิปัญญาและศักยภาพท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า โดยกระทรวงอุตสาหกรรมจะร่วมสนับสนุนในด้านความรู้สมัยใหม่ เทคนิคการผลิตและการบริการจัดการ รวมทั้งการทำตลาด เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาด ทั้งในและต่างประเทศ ด้วยระบบร้านค้าเครือข่าย
2. ร่วมผลักดันการจัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและเล็ก ร่วมแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของภาคอุตสาหกรรม ด้วยการปรับโครงสร้างการบริหารงานของบริษัท การปรับโครงสร้างการบริหารของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) เน้นการเพิ่มเงินทุนหมุนเวียน พร้อมกับการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ สนับสนุนการนำเครื่องจักรมาจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ เพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการเพิ่มทุน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการเดิม เพิ่มโอกาสทางเลือกด้านแหล่งเงินให้ผู้ประกอบการใหม่ อันจะช่วยสร้างและรักษาฐานการผลิต การจ้างงาน การสร้างรายได้ และการส่งออก
3. ให้ความช่วยเหลือเพื่อลดต้นทุนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม โดยจัดบริหารปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิต การบริหารจัดการ การลดต้นทุนพลังงาน การประหยัดพลังงาน และการใช้พลังงานทดแทน
4. สนับสนุนการแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของภาคอุตสาหกรรม ด้วยการส่งเสริมการจดทะเบียนกรรมสิทธิ์เครื่องจักร เพื่อให้สามารถใช้เป็นหลักทรัพย์ในการกู้ยืม ผลักดันความร่วมมือกับธนาคารพาณิชย์ เพื่อสนับสนุนสินเชื่อแก่ SMEs เร่งปรับโครงสร้างการบริหาร เพิ่มสาขาและเพิ่มขีดความสามารถในการวิเคราะห์สินเชื่อ พร้อมทั้งลดอัตราดอกเบี้ยของบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.)
5. เร่งปรับโครงสร้างภาษี เพื่อช่วยลดต้นทุน และข้อเสียเปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย
6. ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยโรงงาน และมาตรฐานอุตสาหกรรมให้ทันสมัย เอื้อต่อการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม
7. เร่งรัดการดำเนินงานเพื่อปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมทั้งด้านการผลิต การจัดการ และการตลาด ให้บังเกิดผลอย่างแท้จริง และต่อเนื่อง
8. พัฒนาสมรรถนะบุคลากร และองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยภาคอุตสาหกรรม และด้านระบบการจัดการตามมาตรฐานสากล เช่น ISO 9000, ISO 14000 และ HACCP เป็นต้น เพื่อรองรับการปรับตัว

สู่เศรษฐกิจยุคใหม่ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ๆ ในธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก

9. กำหนดมาตรการบรรเทาผลกระทบ และเตรียมความพร้อมรับการเปิดเสรีทางการค้า ทั้งจากข้อตกลง WTO AFTA และกลุ่มเศรษฐกิจอื่นๆ รวมทั้งการค้า การลงทุน และการวิเคราะห์ผลกระทบตามข้อตกลงภายใต้กรอบข้อตกลง และความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลดังกล่าวด้วย

มาตรการระยะยาว

1. ปรับปรุงโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรม และการส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะฝีมือ ศักยภาพในการผลิตและการตลาด และการใช้วัตถุดิบในประเทศ ให้สอดคล้องกับการพึ่งพาจากต่างประเทศ

2. เสริมสร้างให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน และเชื่อมโยงอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ที่จะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องต่อการปรับปรุงโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐานของประเทศ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบเชื่อมโยงของอุตสาหกรรม

3. สร้างความแข็งแกร่งให้กับอุตสาหกรรม ที่ประเทศไทยมีศักยภาพการพัฒนา และมีฐานความรู้ความชำนาญสูง โดยส่งเสริมให้ไทยเป็นแหล่งผลิตอาหาร และแปรรูปเกษตรอุตสาหกรรม ที่มีคุณภาพของโลก

4. พัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ให้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของประเทศ โดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือการวิจัย และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา รวมทั้งผลักดันให้เกิดเครือข่ายสารสนเทศ เกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและการตลาด และส่งเสริมให้ SMEs ดำเนินกิจการค้าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

5. ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการเงิน รวมถึงการสนับสนุนการจัดตั้ง และการดำเนินงานของกองทุนร่วมทุน ตลอดจนการค้าประกันสินเชื่อ เพื่อพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยจัดทำแผนพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดเล็ก ให้เข้าถึงแหล่งสินเชื่อ และเพิ่มปริมาณสินเชื่อ SMEs รายย่อยตามความจำเป็น

6. สนับสนุน และการกำหนดมาตรฐานเพิ่มมูลค่าเพิ่มสินค้าอุตสาหกรรม สนับสนุนเพิ่มผลผลิตภาคอุตสาหกรรมเพื่อการแข่งขันและการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งสร้างเครือข่ายและขบวนการเพื่อการเพิ่มผลผลิต เช่น พัฒนาบุคลากร เพิ่มขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

7. สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมในท้องถิ่นชุมชนและภูมิภาค ให้เกิดธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีระบบการจัดการที่เข้มแข็ง และนำไปสู่การพัฒนาตามระบบบริหารคุณภาพที่ยั่งยืน โดยพัฒนากลุ่มอาชีพในท้องถิ่น ส่งเสริมการผลิตสินค้าไทย สร้างเครื่องหมายสินค้าท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนการจัดระบบพื้นที่อุตสาหกรรม ในรูปนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ ที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นพื้นที่เศรษฐกิจของประเทศ โดยส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม และสนับสนุนให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเข้าไปตั้งโรงงานอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม

8. ส่งเสริมการรับช่วง และการเชื่อมโยงการผลิตระหว่างกิจการอุตสาหกรรม ในลักษณะของกลุ่มอุตสาหกรรม เพื่อให้มีการสนับสนุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกัน และเชื่อมโยงธุรกิจชุมชนที่เข้มแข็งกับธุรกิจอุตสาหกรรม ตลอดจนจัดตั้งกลุ่มอุตสาหกรรมที่สามารถแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันได้ และเป็นพันธมิตรกัน (Industrial Cluster)

9. กำกับดูแลสถานประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงภัย และมีมลภาวะสูง สนับสนุนให้ย้ายไปยังเขตประกอบการอุตสาหกรรม โดยลดค่าของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม ให้ได้เพิ่มขึ้น ส่งเสริมและผลักดันการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม มาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยเน้นการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น ปรับปรุงมาตรฐานการจัดการมลพิษทางอากาศ ควบคุมคุณภาพอากาศให้สารมลพิษต่างๆ อยู่ในพิสัยมาตรฐาน บังคับกฎหมายอย่างเข้มงวด กับกิจการที่เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ และส่งเสริมการผลิตที่สะอาด รวมทั้งให้องค์กรท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วม ในการกำกับดูแลสถานประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม ผ่านระบบการจัดการที่โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ

10. พัฒนาระบบสารสนเทศภาวะอุตสาหกรรม และกฎระเบียบมาตรการทางการค้า และการส่งออก ให้เชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึง ระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค รวมถึงองค์กรที่เป็นกลไกบริหารส่วนระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างระบบข้อมูลเตือนภัย และเป็นข้อมูลเพื่อการปรับตัวได้ทันสถานการณ์

11. เร่งรัดการจัดตั้งสถาบันอิสระ เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมในแต่ละสาขา ได้แก่ สถาบันผลิตภัณฑ์ไม้และเครื่องเรือน สถาบันยาและเคมีภัณฑ์ สถาบันอุตสาหกรรมเซรามิกส์ และสถาบันอุตสาหกรรมพลาสติก

12. ส่งเสริมและขยายความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม และการลงทุนต่างประเทศ และประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค เพื่อสร้างพันธมิตรทางการค้า และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ทั่วประเทศ มีกระบวนการประเมินผลการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ภาครัฐหันมาสนับสนุนนิคม SMEs อย่างจริงจัง โดยหลังจากเผชิญปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ส่งผลให้โอกาสในการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่น้อยลง ทำให้ภาครัฐหันกลับมามองถึง

ฐานรากเศรษฐกิจของประเทศ และมีการสนับสนุนธุรกิจ SMEs ด้วยการผลักดันแผนงานต่างๆ เช่น โครงการจัดตั้งนิคม SMEs พร้อมทั้งมีการปล่อยวินเชื่อผ่านเครือข่ายสถาบันทางการเงินของภาครัฐ และมีการจัดเตรียมพื้นที่รองรับการลงทุน โดยโครงการที่พร้อมดำเนินการในเรื่องนี้ มีดังนี้

1. นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์น ซีบอร์ด
2. นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค
3. นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน
4. นิคมอุตสาหกรรมหนองแค
5. นิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ ซิตี้
6. นิคมอุตสาหกรรมราชบุรี
7. นิคมอุตสาหกรรมธัญบุรี
8. นิคมอุตสาหกรรมขอนแก่น
9. นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร / อมตะซิตี้

รัฐบาลได้เชิญชวนให้เอกชนเสนอโครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม SMEs โดยต้องการให้ฐานรากการผลิต การค้า และบริการ มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ กำกับดูแลและการใช้ประโยชน์จากระบบสาธารณูปโภค รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกให้นิคมอุตสาหกรรมได้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด อุตสาหกรรมที่ภาครัฐพิจารณาเป็นอุตสาหกรรมเป้าหมาย มี 10 ประเภท ดังนี้

1. อุตสาหกรรมอาหาร
2. อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
3. อุตสาหกรรมไม้และเครื่องเรือน
4. อุตสาหกรรมเซรามิกส์
5. อุตสาหกรรมเครื่องหนัง
6. อุตสาหกรรมชิ้นส่วนไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์
7. อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์
8. อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ
9. อุตสาหกรรมที่ก่อหรืออาจให้เกิดปัญหามลภาวะแวดล้อมหรือเค็ดรื้อนราคาสูง
10. อุตสาหกรรมบริการ และอุตสาหกรรมสนับสนุนการค้าและบริการ ที่เกี่ยวเนื่อง

เช่นการรวบรวม กระจายสินค้า การบรรจุ การขนส่ง เป็นต้น

3) ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

ในระยะ 5 เดือนแรกของปี 2545 (มกราคม-พฤษภาคม) ดุลการค้าของประเทศไทยเกินดุลมีมูลค่า 1,228 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนใหญ่ประเทศคู่ค้าสำคัญที่ไทยมีดุลการค้าเกินดุล ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฮองกง สหภาพยุโรป สิงคโปร์ และแอฟริกา

ส่วนการขาดดุลการค้าของประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่ประเทศที่ไทยขาดดุลการค้า นั้น ได้แก่ ญี่ปุ่น มาเลเซีย ตะวันออกกลาง เกาหลีใต้ จีน ไต้หวัน ออสเตรเลีย ยุโรปตะวันออก และอเมริกาใต้ (<http://moc.go.th/thai/db/economic/bot.htm>)

ก่อนวิกฤติเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นในปี 2540 ดุลบัญชีเดินสะพัดในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาของไทยขาดดุลมาโดยตลอด เนื่องจากประเทศมีการนำเข้ามากกว่าการส่งออก ทำให้ดุลการค้าขาดดุลสำหรับในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจระยะ 3 ปีที่ผ่านมาทางการได้ปรับปรุงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราเป็นระบบลอยตัว จนเป็นผลให้ค่าเงินบาทอ่อนค่าลง ซึ่งส่งผลดีต่อการส่งออกเพื่อหารายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ประกอบกับเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าสำคัญที่ขยายตัวต่อเนื่อง

ถ้าหากการส่งออกชะลอลงมากกว่าที่คาด ขณะที่การนำเข้าเร่งสูงขึ้น ย่อมส่งผลโดยตรงต่อภาวะการเกินดุลการค้า และดุลบัญชีเดินสะพัดให้ลดลง อาจถึงขั้นขาดดุลได้ในที่สุด ดังนั้น นับเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงสถานะการเกินดุลในทั้ง 2 บัญชี อย่างน้อยในระดับพอสมควรต่อไป เนื่องจากหากประเทศไทยประสบภาวะเงินทุนไหลออกผนวกกับการชำระหนี้สินของภาครัฐและเอกชน จนส่งผลให้ดุลการค้าชำระเงินขาดดุลด้วยแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อทุนสำรองเงินตราต่างประเทศ รวมถึงความสามารถในการชำระหนี้ของประเทศต่อเนื่องถึงค่าเงินบาท และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด

เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ หากไทยประสบกับภาวะขาดดุล 3 บัญชี ซึ่งได้แก่ ขาดดุลงบประมาณ ขาดดุลบัญชีเดินสะพัด และขาดดุลการค้าชำระหนี้ นับเป็นการซ้ำเติมความพยายามพลิกฟื้นเศรษฐกิจของประเทศ เพราะการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่สืบเนื่องมาจากการชะลอลงของการส่งออก จะนำไปสู่การชะลอลงในภาคการผลิต โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนประมาณ 75% ของมูลค่าการส่งออกรวม และอาจนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของภาวะการว่างงาน การปรับลดการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค และการลงทุนของภาคเอกชน ดังนั้น บทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้งบประมาณขาดดุล ภาครัฐจึงควรเข้ามาชดเชย แต่ทว่ามีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณและการก่อหนี้ภาครัฐที่มีอยู่ในระดับสูง จึงย่อมส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจของประเทศ (วารสารเศรษฐกิจวิเคราะห์, กรกฎาคม-ธันวาคม 2544)

4) สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

ปัจจุบันเป็นที่ทราบดีว่า ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยเสื่อมโทรมลงเป็นอันมาก แม้ว่าภาครัฐจะได้ให้ความสำคัญกับแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้วยการออกกฎหมาย ตั้งองค์กรสิ่งแวดล้อม หรือจัดทำแผนกรอบนโยบายต่างๆ แต่ดูเหมือนว่ามาตรการทั้งหลายที่รัฐนำมาใช้ในการรักษาสิ่งแวดล้อมจะไม่เป็นผลเท่าที่ควร ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ยังคงร่อยหรอลงเรื่อยๆ ขณะที่สภาพมลพิษก็ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ภาพรวมนโยบายสิ่งแวดล้อมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ

นโยบายสิ่งแวดล้อมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504-2519) ยังมิได้มีการผนวกเรื่องสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เห็นเด่นชัด การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยมีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ มาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ไม่มีแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการขจัดมลพิษสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่ จึงมีสภาพเสื่อมโทรม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ได้ประโยชน์ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ได้เริ่มมีการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ยังคงมีจุดเน้นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักในการพัฒนา แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ได้ให้ความสำคัญต่อปัญหา และลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ และแร่ธาตุ ขณะเดียวกันได้กำหนดแนวทางฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรที่ถูกทำลาย และมีสภาพเสื่อมโทรมจนเป็นอันตรายต่อสภาวะแวดล้อมของประเทศ ให้สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศในอนาคตมากที่สุด

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้มีการนํานโยบายและมาตรการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ที่ได้จัดทำขึ้นในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 มาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการใช้ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นเครื่องมือหนึ่งในการควบคุมและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับโครงการ รวมทั้งได้ริเริ่มการวางแผนจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เฉพาะ

แผนพัฒนาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้มีการปรับทิศทางและแนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากที่เคยแยกเป็นแผนเฉพาะเรื่อง มาเป็นการรวมแผนสิ่งแวดล้อมเข้าเป็นแผนเดียวกัน ภายใต้ชื่อแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญในเรื่องของการปรับปรุงการบริหาร การจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพอย่างมีระบบ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ส่วนคือ

- การพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิต ซึ่งได้กำหนดให้มีการลดและควบคุมมลพิษทั้งทางน้ำ อากาศ และเสียง ของเสียและสารอันตราย
- การบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีแนวทางหลักๆ ได้แก่ สนับสนุนให้ประชาชนร่วมกับรัฐ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จัดการควบคุมดูแล ให้ปฏิบัติตาม แผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว ลดความขัดแย้งการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติในอนาคต

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) นับเป็นแผนพัฒนาฉบับแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการร่างแผนฯ อย่างเป็นทางการในรูปแบบ ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูพร้อมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และป้องกันสภาวะสิ่งแวดล้อมในชนบทและในเมือง ด้วยการให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น ควบคู่ไปกับการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการควบคุมดูแลการใช้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีผลการทบทวนสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ตลอดจนเพิ่มบทบาทของประเทศไทยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

จะเห็นได้ว่า แนวนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีการพัฒนามากขึ้นตามลำดับ จากช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504-2519) ซึ่งยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรสิ่งแวดล้อม จนกระทั่งต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา จึงเริ่มให้ความสำคัญแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และดำเนินสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน ซึ่งได้มีการปรับยุทธศาสตร์ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากแต่เดิมที่รัฐเป็นผู้มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรแต่เพียงผู้เดียว เปลี่ยนมาเป็นการเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่น (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2538)

5) ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

จากการสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2542 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2543) พบว่า ในปี 2542 แต่ละครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 152,748 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ย 122,856 บาท และมีหนี้สินเฉลี่ย 71,713 บาท คิดเป็นสัดส่วนของหนี้สินต่อรายได้เท่ากับร้อยละ 47 ซึ่งนับว่าสูงพอสมควร ในจำนวนหนี้สินส่วนใหญ่ (ร้อยละ 59) ใช้ไปเพื่อการใช้จ่ายในครัวเรือน และที่เหลืออีกร้อยละ 41 ถูกใช้เพื่อการลงทุน ซึ่งจะทำให้เกิดรายได้ย้อนกลับมาสู่ครัวเรือนได้ในอนาคต

จำนวนหนี้สิน และการกระจายหนี้สินแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ครัวเรือนในกรุงเทพฯ (รวมนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ) มีหนี้สินสูงที่สุด คือ 115,711 บาท สูงกว่าครัวเรือนในภาคใต้ซึ่งมีหนี้สินต่ำที่สุดถึง 2 เท่า (57,123 บาท) ครัวเรือนในภาคเหนือมีหนี้สินเป็นที่สองรองมา ตามด้วยภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ

ครัวเรือนในกรุงเทพฯ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนหนี้สินที่ใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนสูงพอๆกัน คือ กว่าร้อยละ 60 ของหนี้สินจะใช้เพื่อการบริโภค ในขณะที่ครัวเรือนในภาคใต้ใช้เพื่อการบริโภคเพียงร้อยละ 56 ส่วนครัวเรือนในภาคกลาง หนี้สินส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57) จะใช้เพื่อการลงทุน (ดูตารางที่ 10)

หนี้สินเพื่อการลงทุน เกือบทั้งหมดของครัวเรือนในกรุงเทพฯ อยู่นอกภาคการเกษตร (ร้อยละ 99) แต่ในภาคอื่นๆ มากกว่าครึ่งของหนี้สินเพื่อการลงทุนจะใช้เพื่อการเกษตร (ร้อยละ 50 ในภาคเหนือ ร้อยละ 53 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ 53 ในภาคใต้) ยกเว้นครัวเรือนในภาคกลางที่มีหนี้สินเพื่อการเกษตรเพียงร้อยละ 45 เท่านั้น

ตารางที่ 10 การกระจายร้อยละของจำนวนหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมและภาค พ.ศ. 2542

วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม	กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	รวม
เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน	63.2	42.6	62.9	61.9	56.0	58.6
เพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร	36.0	31.6	18.3	17.4	19.9	24.9
เพื่อใช้ทำการเกษตร	0.4	25.8	18.6	20.0	23.4	16.1
อื่นๆ	0.4	0.1	0.2	0.8	0.7	0.4
หนี้สินทั้งสิ้น	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนเงิน	115,711	63,407	73,013	60,329	57,123	71,713

หมายเหตุ : กรุงเทพฯ รวม นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

ที่มา : คำนวณจาก รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมเมือง พ.ศ. 2542

สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2543 ตาราง 4.17

6) บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ที่ผ่านมานั้น ตั้งอยู่บนหลักทฤษฎีการสร้างความทันสมัย (Modernization) ที่นำเสนอจากประเทศตะวันตก และใช้ต้นแบบการพัฒนาของประเทศตะวันตก เป็นแม่แบบการดำเนินการ เริ่มจากการสร้างความทันสมัย ให้แก่ประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมและโลกาภิวัตน์ การสร้างผลิตภัณฑ์ในเชิงลบที่สำคัญหลายประการพร้อมๆ กัน ได้แก่

1. การสถาปนาระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ที่วางพื้นฐานอยู่บนความสัมพันธ์แบบเมืองแม่ และเมืองบริวาร ทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพาประเทศที่เป็นเมืองแม่ หรือศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นตลาดนำเข้า สินค้าอุตสาหกรรมหนัก เช่น เทคโนโลยีที่มีราคาสูง และทำหน้าที่ผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมประกอบชิ้นส่วนที่ไร้แรงงานเป็นหลัก มีมูลค่าเพิ่มไม่สูงมากนัก แต่ก่อให้เกิดการขาดดุลการค้า การขาดเงินออมภายในประเทศ การมีหนี้กับต่างประเทศ และการพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศมากขึ้น

2. ก่อให้เกิดโครงสร้างรัฐแบบอำนาจนิยม ที่ประสานสัมพันธ์กับการผูกขาดระดับโลก เกี่ยวกับระบบผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง การมีระบบราชการที่ใหญ่โต ที่ประสานกับระบบอำนาจอิทธิพลทั้งในเมืองและชนบท ระบบวัฒนธรรมอำนาจนิยมแบบเจ้าขุนมูลนาย วัฒนธรรมนักเลงและระบบเจ้าพ่อท้องถิ่น

3. เกิดการพึ่งพาเทคโนโลยี ส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากต่างประเทศ และไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องต้นทุนทางสังคม

4. เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างการเกษตรกับอุตสาหกรรม ระหว่างคนจนกับคนรวย

5. การนิยมตะวันตก ทำให้คนไทยลืมนคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ทอดทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. เกิดการพังทลายของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร จนเกิดการเสียสมดุลและความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรบนดิน ในดิน และในน้ำ

7. การพังทลายของเกษตรกรรมและชุมชนในชนบท ได้แก่ ปัญหาความยากจน การล่มสลายของเกษตรกรรายย่อย ทำให้ครอบครัวแตกแยก มีการอพยพย้ายถิ่น ปัญหาการขายแรงงาน ปัญหาโสเภณี

8. เกิดการเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ศีลธรรมจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยไม่คำนึงถึงแบบแผนของวัฒนธรรมเดิม และสร้างวัฒนธรรมบริโภคนิยม ที่ไม่ก่อประโยชน์ทางสมองและสุขภาพ อาทิ สถานเริงรมย์ ยาเสพติด การพนัน การขายตัว

9. การรวมศูนย์ที่กรุงเทพฯ ทำให้การขยายตัวของกรุงเทพเกิดขึ้นอย่างไรทิศทาง นำไปสู่การแก้ปัญหาการจราจร น้ำเน่า มลภาวะ และประชากรเพิ่มขึ้นเกิดเป็นชุมชนแออัด

10. เกิดปัญหาสุขภาพอนามัยที่เกิดจากการดำเนินชีวิต

7) ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างประเทศที่เข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้คนไทยเป็นจำนวนมาก หันไปเอาแบบอย่างและทั้งวัฒนธรรมไทยไปเสียสิ้น คนไทยที่หันไปนิยมวัฒนธรรมต่างประเทศต่างพากันคิดว่า การประพฤติตามแบบอย่างวัฒนธรรมต่างประเทศนั้น เป็นเรื่องที่ทันสมัย

เมื่อหันมาดูในด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย ก็ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า มีลักษณะไม่มั่นคงเลย ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล ปัญหาค่าของเงินบาทที่ตกต่ำลง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อ และฝืดอย่างรุนแรง ทำให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2538:9)

ปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นี้ แก้ไขได้ถ้าคนในสังคมมีจริยธรรม หรือมีค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม เพราะค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม (อานนท์, 2515:119)

ค่านิยมกำลังได้รับความสนใจ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของคน มีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก และเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของคนในชาติ

วัฒนธรรม มี 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (material Culture) ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างทางวัตถุ เช่น สิ่งประดิษฐ์ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ
2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture) ได้แก่ แบบอย่างทางพฤติกรรมและแบบอย่างทางความคิด ความเชื่อต่างๆ เช่น บรรทัดฐานทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ค่านิยมอุดมการณ์ต่างๆ

สังคมแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภท เป็นของตนเองแตกต่างกันออกไป มีความเป็นตัวของตัวเองทางวัฒนธรรม

การเกิดความถ้อยห่างทางวัฒนธรรม เกิดจากความสัมพันธระหว่ง การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เมื่อสังคมยอมรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่นเข้ามานั้น จะรับวัฒนธรรมทางวัตถุได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดการปรับตัวไม่ทันกันระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุ กับวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยวัฒนธรรมทางวัตถุจะเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่

วัตถุ เพราะสาเหตุสำคัญคือ ผลประโยชน์ที่มีอยู่กับวัฒนธรรมเดิม ความกลัวการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคม ความไม่กล้าการเปลี่ยนนิสัย ขาดการศึกษา ความกลัวถูกกดดันทางสังคม และการหลีกเลี่ยงความไม่สบายใจที่จะตามมา เป็นต้น วัฒนธรรมทางวัตถุจึงเป็นที่ยอมรับของสังคม ก่อนวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต หรือไม่ต้องยึดติดกับวัตถุ หรือไม่ต้องยึดติดกับความเคยชิน หรือขนบธรรมเนียมประเพณีใดๆ ย่อมเปลี่ยนแปลงได้ง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงคนหรือกฎระเบียบที่ยึดถือ เช่น การที่คนในสังคมยอมรับรถยนต์เข้ามาใช้ แต่ถนนไม่เพียงพอ ไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร ขาดความรู้ในการบำรุงรักษา เป็นต้น ทำให้เกิดอุบัติเหตุ สูญเสียทรัพย์สินเงินทองโดยไร้เหตุ (ชุดวิชาการวิจัยชุมชน:2545)

1.2 ผลการประเมินบริบทระดับท้องถิ่น

บริบทระดับท้องถิ่น ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านและชุมชน สภาพป่าและหนองน้ำ สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้านและชุมชน และตัวบ่งชี้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น หรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบไปด้วยตัวแปรคือ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน สภาพปัจจุบัน ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน ด้านวัฒนธรรม และข้อมูลด้านอื่นๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ที่มาของหมู่บ้าน เดิมที่บ้านสระธรรมขันธุ์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีชื่อเรียกติดปากชาวบ้านว่า บ้านหัวสระ แต่ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น บ้านสระธรรมขันธุ์ อยู่จนทุกวันนี้ สืบเนื่องมาจากที่ต้องเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเพราะ บริเวณเขตหมู่บ้านหัวสระมีสถานีรถไฟอยู่ ซึ่งสถานีรถไฟใช้ชื่อว่า สถานีรถไฟบ้านสระธรรมขันธุ์ ดังนั้น ทางผู้นำหมู่บ้านจึงได้ประกาศบอกชาวบ้านในหมู่บ้านให้ทราบถึงการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านหัวสระ มาเป็นหมู่บ้านสระธรรมขันธุ์ เพื่อเป็นการใช้ชื่อที่เป็นทางการ แต่ปัจจุบันสถานีรถไฟบ้านสระธรรมขันธุ์ ได้ยกเลิกการให้บริการแล้ว

การเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน เริ่มประมาณ 100-200 ปีมาแล้ว ซึ่งคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งเป็นหมู่บ้าน อพยพมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง คือชาวบ้านบุ บ้านตลาด ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เหตุที่ชาวบ้านกลุ่มนี้อพยพย้ายมาตั้งถิ่นฐาน ก็เพื่อการขยายการปกครองและขยายถิ่นที่อยู่อาศัย

ลักษณะสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านนั้น ก่อนที่ตั้งเป็นหมู่บ้าน ลักษณะรอบนอกและภายในเขตพื้นที่จะเป็นป่า หุบหญ้า และหนองน้ำเต็มไปหมด ปัจจุบันป่าและหนองน้ำไม่มีอยู่แล้ว

เนื่องจากคนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามา ได้มาจับจองพื้นที่ว่าง ไว้เป็นพื้นที่ทำมาหากิน ทำไร่ ทำนา และเป็นที่อยู่อาศัยกันมากขึ้น

(รายละเอียดแผนภาพการตั้งหมู่บ้าน และรายละเอียดต่างๆ ของหมู่บ้านอยู่ในภาคผนวก ฉ)

สำหรับการทำอาชีพในครั้งแรก ของราษฎรที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะทำนา รับจ้างทั่วไป และค้าขาย ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านจะหันมารับจ้างกันมากขึ้น เนื่องจากชาวบ้านในหมู่บ้านไม่มีพื้นที่ทำนาเป็นของตนเอง และรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย จึงหันไปรับจ้างในงานอุตสาหกรรมมากกว่าการทำเกษตร

ด้านสาธารณูปโภค อาทิเช่น ถนน ไฟฟ้า ก่อนที่จะมีคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านนั้น ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ไฟฟ้า น้ำประปา ยังไม่มี จึงทำให้ในสมัยนั้นไม่เจริญ สิ่งแรกที่เข้ามาในหมู่บ้านคือ ไฟฟ้า เริ่มเข้ามาในหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2518 และตามมาด้วยประปาหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2524 และถนนลูกรัง เมื่อ พ.ศ. 2539 ยาว 700 เมตร และถนนลาดยาง เมื่อ พ.ศ. 2540 ยาว 2 กิโลเมตร 650 เมตร รวมถนนในหมู่บ้านทั้งหมดยาว 3 กิโลเมตร 350 เมตร

2) สภาพปัจจุบัน

สามารถแยกรายละเอียดได้ดังนี้ (กรณีศึกษา)

- ลักษณะประชากร

หมู่บ้านสรรธรรมจันทร์ หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 970 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 491 คน และ เพศชาย 479 คน กลุ่มอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม ซึ่งทางผู้ทำวิจัย สามารถเขียนแสดงในตารางที่ 11

ประชากรอายุ 60 ปี ขึ้น ไปในหมู่บ้านที่มีฐานะยากจน ไม่มีผู้อุปการะในหมู่บ้าน (กรณีศึกษา) มีทั้งหมด 10 คน แต่ในปัจจุบันได้มีหน่วยงานของภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลืออยู่เพียง 5 คน อีก 5 คน ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ได้ให้ความช่วยเหลือคือ หน่วยงานประชาสงเคราะห์ ในหมู่บ้านไม่มีคนพิการ และมีประชากรในหมู่บ้านเพียง 3 คน ที่ไม่รู้หนังสือหรืออ่านหนังสือไม่ออก ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามลักษณะของประชากร

ที่	ลักษณะประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	เพศ	970	100
	- ชาย	479	49
	- หญิง	491	51
2	อายุ	970	100
	1 วัน - 3 ปีเต็ม	47	5
	3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	60	6
	6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	70	7
	12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	51	5
	15 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	112	11
	18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	487	51
	50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	91	9
60 ปี 1 วันขึ้นไป	52	6	
3	การประกอบอาชีพต่อครัวเรือน	209	100
	- ทำนา	12	6
	- ค้าขาย	9	4
	- รับจ้าง	173	83
	- รับราชการ	15	7
4	ระดับการศึกษา	165	100
	- ประถมศึกษา	112	68
	- มัธยมศึกษา	44	27
	- นักศึกษาผู้ใหญ่ (กศน.)	2	1
	- สูงกว่ามัธยมศึกษา	7	4

- แหล่งน้ำในหมู่บ้าน

แหล่งน้ำในหมู่บ้านธรรมชั้น ในเขตบริเวณหมู่บ้านมีสะพานขนาดกลาง อยู่ด้านหน้าของหมู่บ้านพอดี เป็นแหล่งน้ำที่สามารถใช้ประโยชน์ต่างๆ ได้ให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านและนอกเขตหมู่บ้านส่วนมากใช้น้ำในสระ จะใช้ในการนำไปรดพืชผักสวนครัว ล้างรถ และใช้แทนน้ำประปาในหมู่บ้านในกรณีที่น้ำประปาไม่ไหล

ผู้ทำวิจัยเสนอรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งน้ำในปัจจุบันในหมู่บ้าน โดยเขียนแสดงในตารางที่ 12 ได้ดังนี้

ตารางที่ 12 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำ จำแนกตามแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ	จำนวน (บ่อ)	การใช้น้ำ	
		ตลอดปี (บ่อ)	ไม่ตลอดปี (บ่อ)
1. บ่อน้ำตื้น	3	1	2
2. บ่อน้ำบาดาล	2	2	-
3. สระน้ำ	1	1	-
4. หนอง	1	1	-

3) ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน

ด้านเศรษฐกิจในหมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมดที่ทำการเกษตร ประมาณ 60 ไร่ ที่เหลือเป็นที่อยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน มีผลผลิตด้านทำนาทั้งหมู่บ้านประมาณปีละ 480 กิโลกรัม จะนำผลผลิตที่ได้ไปขายประมาณ 400 กิโลกรัม และมีการเก็บไว้รับประทานเองประมาณ 80 กิโลกรัม ส่วนเรื่องการใช้ปุ๋ย ชาวบ้านจะสั่งซื้อปุ๋ยเคมีปีละประมาณ 50 กระสอบ เพื่อใช้ในการเกษตร และสั่งซื้ออาหารสัตว์ปีละ ประมาณ 10 กระสอบ ในการเลี้ยงสัตว์ในหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่การเลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ นอกจากนี้ยังมีการผลิตสินค้าในหมู่บ้าน เช่น ทำขนมไทยชนิดต่างๆ และมีการถนอมอาหารจากพืชหรือแปรรูปผลผลิตอีกด้วย

ส่วนเรื่องรายได้ต่อปี ของประชาชนในหมู่บ้านในแต่ละครอบครัว สรุปรวมทั้งหมด 209 ครอบครัว มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 836,000 บาท

4) ด้านวัฒนธรรม

ภาษาที่ใช้ในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย และภาษาท้องถิ่นหรือภาษาโคราช เป็นบางส่วน ภายในหมู่บ้านยังมีรูปปั้นจำลองของคุณย่าโม ไร่เป็นที่สักการะให้ชาวบ้านระลึกถึงคุณย่าโม ซึ่งในรอบ 1 ปี ในหมู่บ้านจะจัดการทำบุญหรืองานประเพณี ในวันที่ 23 มีนาคม ของทุกปี บริเวณจัดงานจะอยู่ที่บริเวณลานรูปปั้นคุณย่าโม ในช่วงเดือนเมษายน จะมีการจัดทำบุญในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี เนื่องจากเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย และในช่วงเดือนพฤศจิกายน จะมีการทำบุญประเพณีวันลอยกระทง และมีการทำบุญในช่วงวันขึ้นปีใหม่ภายในหมู่บ้านด้วย

ลักษณะความเป็นอยู่ของชาวบ้านสระธรรมขันธ์ ส่วนใหญ่จะอาศัยโดยจะยึดระบบเครือญาติเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 70 ส่วนอีกร้อยละ 30 จะเป็นคนภายนอกเข้ามา

อยู่อาศัย ระบบสาธารณูปโภคในหมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้กันทุกหลังคาเรือน น้ำประปา น้ำอุปโภค บริโภค มีครบทุกหลังคาเรือน การคมนาคม การเดินทางสะดวกขึ้น

5) ข้อมูลด้านอื่นๆ

สามารถแยกรายละเอียดได้ดังนี้

คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย

- ผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นายสุกรีพ เดือนกลาง
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นายไชยยศ ยี่จอหอ

คณะกรรมการหมู่บ้าน มีทั้งหมด 9 คน

1. นายไชยยศ ยี่จอหอ
2. นางทับ ฤทธิ์ไธสง
3. นายสายโยม สมบูรณ์
4. นายบุญทิ้ง จีนอาศัย
5. นายเพชร ยนจอหอ
6. นายสมพงษ์ วงหินกอง
7. นายประยัด ยี่จอหอ
8. นายสมหมาย ขอกกลาง
9. นางสนธิ พร้อมจะบก

สมาชิก อบต. ในหมู่บ้าน ประกอบด้วย

3. นายจ่านงค์ ชัดโพธิ์
4. นายสศ ชัดโคกสูง

การรวมกลุ่มภายในหมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. กลุ่มการเลี้ยงไก่บ้าน ไก่ชน ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2544 มีสมาชิกกลุ่ม 44 คน ปัจจุบันมีเงินกลุ่ม 4,400 บาท
2. กลุ่มออมทรัพย์ ตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2544 มีสมาชิกกลุ่ม 105 คน ปัจจุบันมีเงินกลุ่ม 88,000 บาท

เครื่องใช้อำนวยความสะดวกของประชาชนในหมู่บ้านผู้ทำวิจัยได้เขียนแยกเป็นรายละเอียด ดังตารางที่ 13 ดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนเครื่องใช้อำนวยความสะดวกของประชาชนในหมู่บ้าน

รายการ	จำนวน (เครื่อง/คัน)
1. รถยนต์	48
2. รถจักรยานยนต์	150
3. รถไถนาเดินตาม	5
4. ตู้เย็น	200
5. พัดลม	209
6. เครื่องปรับอากาศ	2
7. หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	217
8. โทรทัศน์สี	209
9. โทรทัศน์ขาวดำ	101
10. โทรศัพท์	38

โครงการพัฒนาที่ผ่านมาในหมู่บ้าน ที่ทางรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ มีโครงการดังนี้

1. โครงการ ถนน คสล. บ้านสรรธรรมจันทร์ ระยะทาง 10 กิโลเมตร โดยหน่วยงาน รพช. ปี พ.ศ. 2540
2. โครงการก่อสร้างถนน คสล. พร้อมลงอุกกรังไหล่ทาง ระยะทาง 2 กิโลเมตร โดยหน่วยงาน อบต. จอหอ เมื่อปี พ.ศ. 2540
3. โครงการก่อสร้างถนน คสล. พร้อมอุกกรังลงไหล่ทาง ระยะทาง 650 เมตร โดยหน่วยงาน อบต. จอหอ ปี พ.ศ. 2543
4. โครงการก่อสร้างถนน คสล. พร้อมลงอุกกรังไหล่ทาง ระยะทาง 1 กิโลเมตร โดยหน่วยงาน อบต. จอหอ ปี พ.ศ. 2540

ตอนที่ 2

ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนชนชั้น หมู่ที่ 8 โดยภาพรวม มีดังนี้

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือหน่วยระบบการบริหารจัดการ และการแนะนำส่งเสริมผู้กู้

2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

2.1.1.1 นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นโครงการที่กระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ เพื่อให้เศรษฐกิจเกิดความเข้มแข็ง ดังนั้นการที่จะพัฒนาประเทศจะต้องเข้าถึงหมู่บ้านหรือชุมชน ที่ส่วนมากประชากรเหล่านี้จะมีความสามารถ แต่ไม่มีโอกาสแสดงออก เมื่อรัฐบาลเล็งเห็นถึงจุดนี้ จึงเกิดโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้น และเมื่อเงินกองทุน 1 ล้านบาท ลงมาถึงทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ ซึ่งหมู่บ้านชนชั้น หมู่ที่ 8 ก็ได้รับการจัดสรรเงินกองทุนนี้ลงมา และประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเงินกองทุน และกฎระเบียบของกองทุน แต่หลังจากมีการดำเนินการไปได้ระยะหนึ่ง ประชาชนในหมู่บ้านก็มีความเข้าใจมากขึ้น

2.1.1.2 เงิน 1 ล้านบาท เมื่อเงินกองทุนมาถึงหมู่บ้านทั่วประเทศ หมู่บ้านชนชั้น หมู่ที่ 8 ได้รับเงินและโอนเข้าบัญชีหมู่บ้านเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2545 โดยผ่านทางธนาคารออมสิน สาขานครราชสีมา เลขที่บัญชี 06-4301-20-196780-2 โดยทางคณะกรรมการได้ทำการปล่อยเงินกองทุน ให้กับสมาชิกในหมู่บ้านได้กู้เงินไปตามนโยบายของรัฐบาล

2.1.1.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน ในหมู่บ้านชนชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการได้มาจากการลงมติของสมาชิกกองทุน มีคณะกรรมการทั้งหมด 9 คน ส่วนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีทั้งหมด 11 คน มีการจัดแบ่งหน้าที่การทำงาน เพื่อให้มีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

เป็นการประเมินผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านชนชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2.1.2.1 กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน ในการปล่อยเงินกู้ให้กับผู้กู้แต่ละราย ผู้กู้ที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้ ก็จะนำเงินไปดำเนินการตามโครงการที่ตนเองเสนอ เพื่อยก

ระดับความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น ข้อเสียคือ ถ้ามีการนัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุมัติเงินกู้ ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม

2.1.2.2 กระบวนการทำบัญชีของกองทุน พบว่า การทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ของกองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี เพราะเหรียญกษาปณ์ของกองทุนหมู่บ้านมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบบัญชีพอสมควร และสามารถที่จะแนะนำการทำบัญชีให้กับคณะกรรมการท่านอื่นให้เข้าใจได้

2.1.2.3 อื่นๆ เกี่ยวกับกระบวนการของหน่วยระบบ A คือ การพิจารณาการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น หมู่ที่ 8 พบว่า ข้อบกพร่องของการอนุมัติเงินกู้ของหมู่บ้าน คือ คณะกรรมการจะไม่ให้ผู้ที่มีความยากจน และสถานะทางการเงินที่ไม่ดี ผู้เพราะกลัวเงินจะสูญ ไม่ได้เงินคืน ที่สำคัญก็ไม่มีสมาชิกคนใดจะเซ็นค้ำประกันให้ ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านได้รับเงินไม่ทั่วถึง ส่วนมากคณะกรรมการจะอนุมัติเงินกู้ ให้กับเครือญาติและคนรู้จักของตนเองตามวงเงินกู้

2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1.3.1 ผลโดยตรง พบว่า ปัจจุบันหมู่บ้านธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ ได้ปล่อยเงินกู้มาเป็นระยะ 4 เดือน ทางกองทุนได้ปล่อยเงินกู้ครั้งแรก เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 ปล่อยให้สมาชิกไปเป็นจำนวน 43 ราย แต่ในจำนวนผู้ขอกู้บางรายนั้น คณะกรรมการไม่ปล่อยให้กู้ตามจำนวนเต็ม ที่ผู้ยื่นคำขอกู้มา เนื่องจากเกรงว่าสมาชิกจะไม่สามารถในการส่งคืนได้

2.1.3.2 ผลกระทบโดยตรง พบว่า

1. การที่ทางคณะกรรมการปล่อยให้ผู้กู้ กู้ไม่ได้เต็มตามจำนวนที่ขอกู้ ทำให้ผู้กู้เกิดความไม่พอใจ
2. ทำให้ผู้กู้ขยายกิจการ หรือเป็นการทำให้กิจการของผู้กู้มีความเจริญยิ่งขึ้น

3. ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านมีงานทำ และมีรายได้ดีขึ้น

2.1.3.3 ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า

1. กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็งมากขึ้น เพราะสมาชิกผู้กู้สามารถนำเงินไปลงทุนทำให้เกิดรายได้ และมีความสามารถที่จะนำเงินนั้นมาชำระคืนได้ ทำให้เงินสะสมในกองทุนไม่สูญเปล่า

2. ทำให้สมาชิกในหมู่บ้าน ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคณะกรรมการ ได้เข้าใจในระบบการทำงาน เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ว่าทำอะไรที่จะทำให้กองทุนมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

3. ทำให้หมู่บ้านมีการติดต่อสื่อสาร และแลกเปลี่ยนความรู้ กับหมู่บ้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการทำธุรกิจใหม่ๆ หรือการหาตลาดเพื่อขยายธุรกิจของตนเอง

4. ทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเกิดความไม่พอใจคณะกรรมการ เพราะคิดว่าคณะกรรมการเล่นพรรคเล่นพวก และ เกรื้อญาติ

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินการของผู้กู้แต่ละราย

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัว ของหน่วยระบบ B พบว่า

2.2.1.1 ประสบการณ์ในการดำเนินกิจการของผู้กู้ในแต่ละรายนั้น ส่วนมากจะนำเงินที่กู้ไปดำเนินกิจการของตนเองที่ทำมาก่อนแล้ว คือนำเงินไปลงทุนเพิ่มเติม ทำให้กิจการขยายตัว ทำให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่วนจุดด้อย คือ ผู้กู้ส่วนใหญ่ไม่ได้นำเงินไปทำกิจการตามที่ตนขอกู้ไว้

2.2.1.2 อื่นๆ ที่เกี่ยวกับบริบทของหน่วยระบบ B ส่วนมากสมาชิกในหมู่บ้าน จะมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการค้าขาย รองลงมาคือ การเกษตร ผู้ที่กู้ในอาชีพเหล่านี้ จะนำเงินไปใช้ในการดำเนินกิจการจริง 70% แต่มีบางส่วนที่นำเงินที่กู้มาไปใช้ชำระหนี้ในระบบประมาณ 30% ของจำนวนผู้ที่ขอกู้ เพราะอาชีพหลักของคนภายในหมู่บ้าน คือรับจ้างในโรงงาน

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

2.2.2.1 จำนวนเงินกู้ที่ได้จากการกู้กองทุนหมู่บ้านธรรมชนันท์ หมู่ที่ 8 มีผู้ขอกู้นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ประมาณ 70% และผู้กู้บางส่วน ไม่นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ประมาณ 30% ผู้กู้ที่นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ส่วนมาก ก็จะนำเงินไปใช้ในการจัดหาวัตถุดิบ หรืออุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตน ทำให้ธุรกิจของตนเองดำเนินไปได้อย่างมีศักยภาพดียิ่งขึ้น รวมถึงยังสามารถจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ทำให้สมาชิกภายในชุมชนมีงานทำ และมีรายได้เพิ่มขึ้น

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

2.2.3.1 การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้ดูแลราย พบว่า จุดเด่นของการปล่อยเงินกู้ในแต่ละรายนั้นคือ มีบางส่วนที่นำเงินที่ขอกู้ไปทำตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้มาจริงๆ ส่วนมากจะประกอบอาชีพค้าขาย โดยสมาชิกผู้ได้นำเงินไปใช้ในการซื้อสินค้าเข้ามาขายในร้าน จุดด้อยคือ สมาชิกผู้กู้ไม่สามารถทำบัญชีรายรับ รายจ่ายได้ เพราะคิดว่าไม่มีความสำคัญ

2.2.3.2 อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของหน่วยระบบ B มีหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาแนะนำวิธีการทำบัญชีให้แต่ละหมู่บ้าน ซึ่งจะมีตัวแทนจากคณะกรรมการเข้าร่วมอบรม คณะกรรมการจะนำความรู้ที่ได้รับมาสู่สมาชิกในหมู่บ้านด้วย เมื่อมีการนัดประชุมสมาชิกสมาชิกไม่ค่อยให้ความร่วมมือ คือ ไม่ยอมมาร่วมประชุม จึงไม่เห็นความสำคัญของการทำบัญชี

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B

2.2.4.1 ผลโดยตรง ผู้กู้สามารถบริหารงานในธุรกิจของตนเองเพิ่มมากขึ้น ธุรกิจมีการขยายตัว ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนในครอบครัว และภายในหมู่บ้าน

2.2.4.2 ผลกระทบโดยตรง ผู้กู้ไม่ได้ขยายกิจการเพิ่มขึ้น เพียงแต่หาวัสดุอุปกรณ์มาใช้ในการทำงาน เพื่อเพิ่มความสะดวกในการทำงาน

2.2.4.3 ผลกระทบโดยอ้อม ผู้กู้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้เพียงระยะเวลาหนึ่ง สาเหตุมาจากเงินที่ขอกู้มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอกับการประกอบอาชีพ

ตอนที่ 3

สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

3. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

3.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านสระธรรมชั้น 8 หมู่ที่ 8

3.1.1 การเกิดกองทุน พบว่า

- มีกองทุนขึ้นมาใหม่จากกองทุน 1 ล้านบาท สมทบอีก 1 กองทุน
- มีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน
- มีการสร้างงานสร้างรายได้
- มีสมาชิกในหมู่บ้านให้ความร่วมมือสมัครเป็นสมาชิก

3.1.2 ระบบบริหารกองทุน พบว่า

- มีคณะกรรมการบริหารกองทุน และคัดเลือกคณะกรรมการตามระเบียบ
- มีระเบียบการบริหารกองทุน ระเบียบการกู้ และการตัดดอกเบี้ย
- มีการรับเงินฝาก และระดมทุนเงินฝาก
- มีการนำดอกเบี้ย และผลกำไร มาจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน

3.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง พบว่า

- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารกองทุน
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องการพึ่งพาตนเอง และนำมาใช้บริหารกองทุน การประกอบอาชีพ
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาใช้บริหารกองทุน

3.1.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า

- ความเข้าใจของสมาชิกกองทุน เกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนว่า จะต้องรักษาเงินกองทุนด้วยตนเอง ถ้าผู้กู้ไม่ชำระคืนจะต้องจัดการกันเองให้ได้ มิใช่รอแต่ความช่วยเหลือจากทางรัฐบาล
- ผู้กู้แต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการจะประกอบอาชีพ โดยที่ไม่ไปกู้เงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง
- ผู้กู้แต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพ โดยใช้หลักในการพึ่งพาตนเอง

3.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง

บ้านธรรมชนันท์ หมู่ที่ 8 มีอาชีพดั้งเดิม คือ การทำนา ทำสวน มีจำนวนครัวเรือน 209 หลังคาเรือน สภาพหมู่บ้านมีถนนคอนกรีตทั่วเกือบทั้งหมู่บ้าน และมีสาธารณูปโภคครบทุกอย่าง คือ ประชากรในหมู่บ้านมีน้ำประปาใช้ทุกหลังคาเรือน ไฟฟ้าใช้ทุกหลังคาเรือน และในปัจจุบันสมาชิกในหมู่บ้าน จะประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ในด้านการศึกษา ประชากรในหมู่บ้านศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในด้านการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ปัจจุบันนี้ สภาพของกองทุนหมู่บ้านธรรมชนันท์ หมู่ที่ 8 มีการปล่อยกู้ 43 ราย เป็นเงิน 796,000 บาท โดยนำเงินมาดำเนินกิจการประกอบอาชีพ ดังนี้

- ทำการเกษตร	จำนวน 15 ราย
- ค้าขาย	จำนวน 15 ราย
- การบริการ	จำนวน 5 ราย
- อุตสาหกรรมในครัวเรือน	จำนวน 8 ราย

ในการปล่อยกู้ตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงปัจจุบัน สมาชิกผู้กู้ มีการส่งชำระคืนประมาณ 20% ของจำนวนผู้กู้ในแต่ละเดือน สมาชิกที่กู้ไปส่วนมากมีการนำเงินไปประกอบอาชีพตามคำขอกู้จริงประมาณ 20% ของจำนวนผู้กู้

3.2 ปัจจัยด้านบวก และด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

3.2.1 ปัจจัยด้านบวก พบว่า ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ได้มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ แนะนำในการบริหารจัดการกองทุน และการจัดระเบียบของกองทุนให้แก่สมาชิกในกองทุน ให้ทราบโดยทั่วกัน

3.2.2 ปัจจัยด้านลบ พบว่า การส่งคืนเงินผู้พร้อมดอกเบี้ยไม่ตรงตามกำหนดเวลาที่กองทุนระบุไว้

3.3 การมีองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

พบว่า ได้มีพัฒนากรชุมชน มาให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตในหมู่บ้าน ได้มีการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และนำไปจำหน่ายร่วมกับตำบลอื่นๆ ภายในจังหวัดนครราชสีมา

3.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

3.4.1 ความเข้มแข็งของชุมชน ตามที่กองทุนหมู่บ้านสรรพนธ์ หมู่ที่ 8 กำหนด พบว่า

1. มีความสามัคคีปานกลาง
2. มีความซื่อสัตย์ปานกลาง
3. ยกย่องคนทำความดี ปานกลาง
4. มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันปานกลาง
5. มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม
6. มีอาชีพสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้ 205 ครอบครัว
7. ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่น 205 ครอบครัว
8. ในชุมชนมีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนเท่าเดิมจากปีที่แล้ว
9. ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกเป็นประจำในการประชุม
10. มีการช่วยเหลือสตรี เด็ก และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
11. มีผู้นำที่มีคุณธรรม และยุติธรรม
12. ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนในหมู่บ้านได้ โดยมีแผนการที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน

3.4.2 ความเข้มแข็งของชุมชน ตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า สมาชิกในหมู่บ้านมีความสามัคคีปานกลาง เนื่องจากการสังเกตเวลางานบุญหรืองานศพ ที่จะออกมาช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะคนที่ว่างจริงๆ เท่านั้น ความซื่อสัตย์ จะเห็นคนในหมู่บ้านมีความซื่อสัตย์ปานกลาง จากการยืมของกัน ไม่ค่อยจะได้คืน บางครั้งที่ได้คืนต้องให้เจ้าของทวงถามจึงจะได้คืน การยกย่องคนที่ทำความดี มีปานกลาง เพราะชาวบ้านรู้ว่าใครดี ก็จะเข้ามายินดีต้อนรับด้วย การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีปานกลาง จากการสังเกตตามงานบุญต่างๆ หรือในงานศพ ถ้าไม่บอกก็จะไม่มาร่วม การหาโอกาสการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นบางครั้งเท่านั้นที่จะให้ความสนใจจริง สมาชิกในหมู่บ้านสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และมีความอบอุ่นภายในครอบครัว การตั้งกลุ่มต่างๆ ชาวบ้านจะร่วมมือกันดี การประชุมเข้าเสวนารับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี และมีผู้นำที่มีคุณธรรมและยุติธรรม และสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนในหมู่บ้านได้ โดยมีแผนงานที่คิดจากสมาชิกในชุมชน

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การติดตามประเมินผล โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา) สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา บรรลุเป้าหมาย 5 ข้ออย่างน้อยเพียงใด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกและด้านลบ ที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการบรรลุเป้าหมาย ของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน
3. เพื่อศึกษากระบวนการ การสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ และเกิดความเชื่อมโยงระหว่างภายในหมู่บ้าน และตำบล
4. เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ตามทัศนะของประชาชน ในหมู่บ้านธรรมชั้น หมู่ที่ 8 และศึกษาระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัด ซึ่งกำหนดโดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2. วิธีการดำเนินการ

ผู้ทำวิจัยได้ดำเนินการประเมินโดยใช้ประยุกต์รูปแบบการประเมินแบบ ชิพป์ (CIPP) ของ Stufflebeam มาใช้ในการประเมินโครงการครั้งนี้ โดยกำหนดตัวชี้วัดขององค์ประกอบการประเมิน สภาวะแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับรายบุคคล กลุ่มเป้าหมายเป็นประชากรในหมู่บ้านที่ผู้ทำวิจัยเก็บข้อมูล คือกองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ทั้งที่ได้รับอนุมัติให้กู้ และสมาชิกทั่วไป ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่มอาชีพ ตลอดจนข้าราชการที่เกี่ยวข้อง

3. ผลการดำเนินงาน

ผู้ทำวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดต่างๆ โดยใช้แบบรายงานบริบท (บร.1-บร.12) ในการสัมภาษณ์เพิ่มเติม การศึกษาเอกสาร และการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน และระดับตำบล แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมา รวบรวมทั้งหมดแล้วนำมาวิเคราะห์ อาศัยใช้หลักสถิติ และไม่ใช้หลักสถิติ

การติดตามการประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น หมู่ที่ 8 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้ผลสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1

สรุป และอภิปรายผล

4. สรุป อภิปรายผล

4.1 การบรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น

บรรลุเป้าหมายทั้ง 5 ข้อ ได้แก่

วัตถุประสงค์ข้อ 1 การเกิดกองทุนหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การสร้างรายได้ หรือ สวัสดิการของสมาชิก กองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น เกิดจากความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน และมีแนวโน้มที่ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมมากขึ้น เมื่อมีการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ข้อ 2 การมีระบบบริหารกองทุน การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น ได้จัดโครงสร้างองค์กรอย่างชัดเจน มีการตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุน โดยให้ชาวบ้านในหมู่บ้านออกเสียงโหวตในการเลือกคณะกรรมการกองทุน และคณะกรรมการกองทุนได้มีการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างถูกต้อง และลงตัว ตามคุณสมบัติของคณะกรรมการแต่ละคน

วัตถุประสงค์ข้อ 3 การมีการเรียนรู้ เพื่อการพึ่งพาตนเอง กองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น ได้เปิดโอกาสให้คนในหมู่บ้าน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างสม่ำเสมอ แต่ยังไม่สามารถถึงขั้นพึ่งตนเองได้ทั้งหมด เพราะยังต้องอาศัยความร่วมมือ งบประมาณ ในการจัดการประชุมทุกครั้ง จากชาวบ้านในหมู่บ้าน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องภายนอกอยู่

วัตถุประสงค์ข้อ 4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคม ประชาชนในหมู่บ้านธรรมชั้น มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ในการประกอบอาชีพภายในหมู่บ้านกัน เช่น กลุ่มเลี้ยงไก่บ้านและไก่ชน กลุ่มค้าขาย และอาจมีแนวโน้มการจัดตั้งสหกรณ์ในหมู่บ้านอีกด้วย

วัตถุประสงค์ข้อ 5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ประชาชนในหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านธรรมชั้น มีความซื่อสัตย์ ร่วมมือร่วมใจ มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

สามารถแยกได้ดังนี้

4.2.1 ปัจจัยด้านบวก

1. ประสบการณ์ของคนในหมู่บ้าน ที่ประสบความล้มเหลวในการประกอบอาชีพมาก่อน จึงได้อาศัยเป็นบทเรียนที่ให้คนในหมู่บ้านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และยังมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มในการประกอบอาชีพ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซาก
2. การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนของผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านในหมู่บ้าน
3. มีกองทุนเดิมในหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย กองทุนเงินหนึ่งแสนบาท กองทุนเงินสะสมในหมู่บ้าน กองทุนเงินฝากสัจจะ ฯลฯ สาเหตุที่มีกองทุนเดิมในหมู่บ้าน เพราะเป็นกองทุนที่มีมาก่อนที่กองทุนเงินล้านบาท เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการเงินกองทุนหนึ่งล้านบาท สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เนื่องจากสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ การบริหารจัดการกองทุนอื่นๆ นำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการกองทุนหนึ่งล้านบาท

4.2.2 ปัจจัยด้านลบ

1. คนในหมู่บ้านยังมีสภาพการเป็นลูกหนี้ของธนาคาร และนายทุน ซึ่งอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียน เพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ ทำให้ไม่สามารถดำรงทุนให้เติบโตในระยะเวลาอันสั้น
2. มีการไม่สนับสนุนในการจัดตั้งกองทุน สาเหตุของการไม่สนับสนุนในการจัดตั้งกองทุน อาจมาจากไม่มีคำตอบแทนในการจัดตั้งคณะกรรมการกองทุน หรือเป็นคณะกรรมการกองทุนแล้วไม่ได้คำตอบแทนอะไรเลย หรือ หาบุคคลที่จะเข้ามาช่วยงานในด้านนี้ไม่ได้

4.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายความรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนาม ผู้ทำวิจัยได้สร้างเครือข่ายขององค์กรย่อยภายในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มสมาชิกผู้ประกอบอาชีพค้าขาย กลุ่มเกษตรกร (ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์) กลุ่มบริการ (ช่างซ่อมรถ ด้านตัดผมเสริมสวย ตัดเย็บเสื้อผ้า) องค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และความแข็งแกร่งในการดำเนินโครงการ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกหมู่บ้าน

การมีเครือข่ายขององค์กรย่อยภายในหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน ในการจัดเป็นกลุ่มองค์กรย่อยในหมู่บ้าน ด้านองค์กรแหล่งความรู้ ที่เสริมการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตในหมู่บ้านนั้น มีหน่วยขององค์กรมาให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพในหมู่บ้าน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และยังมีองค์กรภายนอกหมู่บ้านที่เชื่อมโยงกับองค์กรภายในหมู่บ้านอีกด้วย ซึ่งเป็นโครงการจัดตั้งหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ให้กับทางหมู่บ้านและตำบล

4.4 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ในทัศนะของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย

ชาวบ้านในหมู่บ้านทุกคนต่างรู้หน้าที่ของตนเอง สมาชิกในหมู่บ้านมีความสามัคคีกันมาก โดยวัดจากการเข้าร่วมงานพิธีทางศาสนาในวันสำคัญ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นส่วนใหญ่ โดยดูได้จากในช่วงฤดูเก็บผลผลิตในหมู่บ้าน ส่วนเรื่องของความซื่อสัตย์ และการให้ความยกย่องคนทำความดีในหมู่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง หากสมาชิกในหมู่บ้านมีโอกาสได้ศึกษาเพิ่มเติม เพราะขาดงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการหาความรู้เพิ่มเติมของสมาชิกในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่สมาชิกในหมู่บ้านจะมีอาชีพหรือมีงานทำกันเกือบทุกคน ที่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้ ความรักความปรองดองในครอบครัว ส่วนมากคนในหมู่บ้านจะมีมาก เพราะครอบครัวอยู่กันในระบบเครือญาติ การรวมตัวจัดตั้งกลุ่มในหมู่บ้านจะมีอยู่ และมีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันเสมอ มีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา และคนพิการอยู่เสมอ โดยได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐด้วย

4.5 ผลโดยตรง และผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับกองทุนในอนาคต มีดังนี้

4.5.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) กับกองทุนหมู่บ้าน เมื่อเวลาผ่านไประยะเวลาหนึ่ง สมาชิกที่กู้เงินไปดำเนินการ สามารถก่อให้เกิดรายได้ และสามารถนำเงินส่งคืนกองทุนทั้งเงินต้น และดอกเบี้ย ทำให้กองทุนเติบโตขึ้น และสมาชิกที่กู้เงินไปไม่สามารถนำเงินมาส่งคืนพร้อมทั้งต้นและดอกเบี้ย ก็จะทำให้กองทุนไม่สามารถเติบโตหรือหยุดอยู่กับที่

4.5.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) สำหรับสมาชิกผู้กู้เงินไปดำเนินโครงการ สามารถปลดเปลื้องภาระหนี้สินได้ และยังเพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจในบ้านได้มากกว่าเดิม

4.5.3 ผลกระทบโดยอ้อม (Imdirect Impact) ของสมาชิกที่กู้เงินไปประกอบอาชีพแล้วประสบผลสำเร็จ ก็จะทำให้วิถีชีวิตสมาชิกคนนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ตอนที่ 2

ข้อเสนอแนะ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านสหกรณ์

กฎระเบียบในการค้าประกัน หรือหลักทรัพย์ค้ำประกันกับสมาชิกผู้กู้ สมาชิกบาง คนไม่สามารถหาหลักทรัพย์ค้ำประกันได้ ในวงเงินที่ต้องการได้ ควรปรับให้เข้ากัน ทั้งคณะกรรมการและสมาชิก

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

การจัดการเอกสารไม่เป็นระเบียบ ควรจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อที่หยิบจับได้สะดวก

5.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

ควรมีการจัดแนะนำอาชีพเสริม ให้กับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในศาลาประชาคมหมู่บ้านเดือนละครั้งก็ได้

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับก้านคว้าวิจัยต่อไป หรือเพิ่มเติม

ควรมีการค้นคว้าวิจัยต่อไป เพราะระยะเวลาในการศึกษาการทำวิจัย ที่จะได้ผลจริงๆ และเป็นผลที่น่าพอใจแก่ทุกคน ควรมีการค้นคว้าต่อไปจนสัมฤทธิ์ผล